

Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека»

УДК 006.95(477.83)
Л 89

Львівщина в 2019 році. Знаменні і пам'ятні дати краю [Текст] :
календар / упоряд.: І. Зінченко, М. Гема; ред. Д. Дигас; наук. ред. І. Сварник;
ЛОУНБ. – Львів, 2019. – 76 с.

Календар 2019 містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї видатних
людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Видання розраховане на педагогів, просвітян, краєзнавців, молодь та всіх
небайдужих до минулого і сучасного рідного краю, подій, особистостей тощо.

ЛЬВІВЩИНА в 2019 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Авторський колектив:

**Д. Гринчишин, Д. Дигас, Ю. Зайцев,
І. Сварник, З. Служинська, А. Сова**

Упорядники: І. Зінченко, М. Гема

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Сварник

Макетування Д. Дигас

© ЛОУНБ, 2019
© НБВ, 2019

Львів – 2019

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ

СІЧЕНЬ

- 1 110 років від дня народження **Степана Бандери** (1909-1959), видатного політичного діяча, ідеолога і теоретика українського націоналістичного руху, голови Проводу ОУН, символу української нації, носія ідей, які освячували шлях боротьби за збереження української національної ідентичності, суверенну й соборну Українську Державу
- 80 років від дня народження **Михайла Базара** (1939), прозаїка, голови літературно-мистецького об'єднання «Колос» (Сокаль), лікаря
- 60 років від дня народження **Марії Люзняк** (1959), поетеси, редактора, науковця
- 4 70 років від дня народження **Мирослава Мариновича** (1949), правозахисника, філософа, публіциста, релігієзнавця, члена-засновника Української Гельсінської групи, віце-ректора Українського католицького університету у Львові
- 7 130 років від дня народження **Михайла Рудницького** (1889-1975), письменника, критика, літературознавця, педагога, перекладача, дійсного члена НТШ, професора Львівського університету ім. Івана Франка (1935-1972, з перервами)
- 110 років від дня народження **Степана Щурата** (1909-1990), літературознавця, доктора філологічних наук, основною темою досліджень якого була творчість Івана Франка
- 8 160 років від дня народження **Степана Смаль-Стоцького** (1859-1938), політичного і культурного діяча, філолога, історика, публіциста, педагога, члена СВУ, посла ЗУНР у Празі, дійсного члена НТШ
- 10 70 років від дня народження **Лесі Павлів** (1949), поетеси, члена НСПУ
- 12 125 років від дня народження **Юліана Вассияна** (1894-1953), публіциста, політолога, філософа, ідеолога і члена Проводу ОУН
- 14 60 років від дня народження **Надії-Марти Ковалик** (1959), прозаїка, драматурга, члена НСПУ, лауреата премій ім. Павла Усенка (1987), ім. Івана Котляревського (1998), ім. Богдана Романицького (2004), ім. Ірини Вільде (2009)
- 19 110 років від дня народження **Івана Клима** (1909-1944), політичного і військового діяча, повітового провідника, члена крайового Проводу ОУН

- 90 років від дня народження **Івана Гречка** (1929), громадського та релігійного діяча, колекціонера, редактора, пропагандиста української мистецької спадщини, мистецтвознавця
 - 35 років (1984) з часу заснування літературної групи «Лугосад» у складі Івана Лучука, Назара Гончара, Романа Садловського; останній був старшим методистом ЛДОУНБ (нині ЛОУНБ) (1987-1988)
- 22 90 років від дня народження **Ірини (Орисі) Матешук-Грицини** (1929-2018), учасниці національно-визвольного руху, члена ОУН, репресованої, голови Львівського клубу політв'язнів і репресованих ім. Михайла Сороки (1989-1995), поетеси
 - 100 років з часу проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки
 - 23 150 років від дня народження **Теодозія Лежогубського** (1869-1919), священика УГКЦ, церковного і громадського діяча, публіциста, педагога, директора гімназії сс. василіянок у Львові (1913-1919), довіреного радника митрополита **Андрея Шептицького**, секретаря, референта читалень, філій, голови просвітньо-організаційної комісії товариства «Просвіта» (1906-1918)
 - 25 140 років від дня народження **Степана Барана** (1879-1953), доктора права, публіциста, редактора, політичного і громадського діяча, дійсного члена НТШ
 - 27 75 років тому (1944) головнокомандувач УПА Роман Шухевич (Тарас Чупринка) підписав наказ про військові відзнаки повстанців. Розробку ескізів орденів та медалей, інших нагород УПА здійснив художник УПА Ніл Хасевич
 - 29 85 років від дня народження **Богдана Завадки** (1934-2009), літературознавця, театрознавця, критика, публіциста, члена НТШ, учасника українського національно-визвольного руху, співпрацював з ОУН-УПА
 - 31 70 років з дня смерті **Олекси Гасина** (1907-1949), політичного і військового діяча, члена УВО, ОУН, полковника УПА, одного з найвидатніших теоретиків і практиків військової справи в історії України

ЛЮТИЙ

- 2 80 років від дня народження **Володимира Шалайського** (1939), журналіста, поета
- 3 90 років (1929) з часу створення ОУН
- 85 років від дня народження **Юрія Тарнавського** (1934), поета, прозаїка, одного із засновників Нью-Йоркської групи, перекладача,

- лінгвіста, драматурга, члена групи авангардних письменників, співзасновника і співредактора журналу «Нові поезії», доктора філософії
- 4 95 років від дня народження **Дарії Гусяк** (1924), учасниці українського національно-визвольного руху, громадської діячки, члена ОУН, члена Проводу КУН, голови Всеукраїнської ліги українських жінок, зв'язкової генерала УПА Романа Шухевича
- 6 105 років від дня народження **Омеляна Антоновича** (1914-2008), доктора права, діяча ОУН, мецената, почесного громадянина Львова (2004)
- 10 75 років від дня народження **Любомира Буняка** (1944), промисловця, політичного діяча, колишнього міського голови Львова (2002-2005), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, заслуженого працівника промисловості України
- 11 125 років (1894) з часу створення Першого українського фізкультурно-спортивного (спортивно-руханкового) та протипожежного товариства «Сокіл» у Львові
- 14 110 років (1909) з часу створення у Львові товариства «Відродження», метою якого була боротьба проти вживання алкоголю і тютюну
- 110 років від дня народження **Ярослава Масляка** (1909-1996), письменника, театального та громадського діяча, члена редакції журналу «Світло і тінь», члена об'єднання українських письменників «Слово», музикознавця, члена ОУН, Пласту
 - 105 років від дня народження **Костя-Арпада Березовського** (1914-1941), діяча студентського та націоналістичного руху, публіциста, члена крайової екзекутиви ОУН, засудженого до смертної кари на «процесі 59-х», розстріляного НКВС у Львові
- 15 **100 років тому (1919) уряд ЗУНР прийняв Закон про уживання української мови**
- **100 років від дня народження Миколи Биленя (1919-1947), провідного повстанського діяча Сколівщини, члена ОУН**
- 18 130 років від дня народження **Олександра Подолінського** (1889-1943), лікаря, співзасновника шпиталю ім. митрополита Андрея Шептицького
- **100 років від дня народження Євгенії Зелінської (1919-2005), діячки українського національно-визвольного руху, члена ОУН, «Просвіти», репресованої**
- 19 130 років від дня народження **Олександра Барвінського** (1889-1957), лікаря-фтизіатра, автора науково-популярних книг з медицини

- 20-27** 25 років тому (1994) у Львові відбувся II Синод єпископів УГКЦ, який прийняв рішення просити Папу Римського про поширення влади глави УГКЦ на територію всієї України
- 24 **100 років від дня народження Петра Полтави (Федуна) (1919-1951), теоретика і практика українського націоналізму, члена Проводу ОУН, референта політвиховного відділу Головного військового штабу УПА, публіциста**
- 27 70 років від дня народження **Ігоря Ломницького** (1949), професора кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
- 28 130 років від дня народження **Михайла Білика** (1889-1970), професора Львівського університету ім. Івана Франка, мовознавця, літературознавця, перекладача з латини і давньогрецької мови
- Цього місяця виповнюється**
- 445 років** (1574) з часу видання львівським друкарем Іваном Федоровичем (Федоровим) «Апостола» – першої друкованої книги в Україні
- 110 років** (1909) з часу проведення у Львові першого українського освітньо-економічного конгресу «Просвіти»

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 90 років від дня народження **Олександри Сербенської** (1929), мовознавця, академіка Академії наук вищої школи України, дійсного члена НТШ, професора кафедри телебачення і радіомовлення Львівського національного університету ім. Івана Франка
- 8 145 років від дня народження **Юліана Левицького** (1874-1925), педагога, культурно-освітнього діяча, директора жіночої гімназії сестер василіянок у Львові
- 9 130 років від дня народження **Тараса Франка** (1889-1971), письменника, педагога, сина Івана Франка
- 13 170 років від дня народження **Степана Витвицького** (1884-1965), громадського і політичного діяча, адвоката, секретаря ЗУНР, президента УНР в екзилі, керівника студентського товариства «Січ», члена редакції газети «Діло» і журналу «Свобода» у Львові
- 15 170 років від дня народження **Володимира Шухевича** (1849-1915), етнографа, педагога, громадського діяча, дійсного члена НТШ, публіциста, ініціатора й керівника численних громадських установ у Львові
- 18 80 років з дня смерті **Зенона Коссака** (1907-1939), політичного і військового діяча, провідного члена УВО і ОУН, публіциста

- 24 175 років від дня народження **Олександра Лешковича-Бачинського** (1844-1933), священника УГКЦ, церковного діяча, публіциста, ректора Львівської духовної семінарії (1883-1893), одного із засновників Богословського наукового товариства у Львові
- 20 років з дня загибелі **В'ячеслава Чорновола** (1937-1999), громадського і політичного діяча, публіциста, літературного критика, політичного в'язня, ініціатора створення Української Гельсінської спілки (1988), голови Народного Руху України (з 1992 р.), депутата Верховної Ради України (з 1990 р.), голови Львівської облради (1990-1992), кандидата у Президенти України (1991), Героя України (2000)

- 26 80 років від дня народження **Володимира Бондаренка** (1939), поета, прозаїка, члена НСПУ, професора кафедри лісівництва Національного лісотехнічного університету України, почесного лісівника України (2009)

Цього місяця виповнюється

- 30 років тому (1989) у Львові вийшов перший номер самвидавного інформаційного вісника Товариства Лева «Поступ»

КВІТЕНЬ

- 1 130 років (1889) з часу виходу у Львові першого українського правничого, науково-теоретичного та практичного журналу «Часопись правнича»
- 5 90 років від дня народження **Богдана Жеплинського** (1929), інженера хіміка-технолога, науковця, публіциста, дійсного члена НТШ, бандуриста, дослідника кобзарства, громадського діяча, автора енциклопедичного довідника «Українські кобзарі, бандуристи, лірники»
- 7 180 років від дня народження **Володимира Шашкевича** (1839-1885), письменника, публіциста, видавця, редактора, перекладача, педагога, громадського діяча
- 100 років від дня народження **Омеляна Пріцака** (1919-2006), історика, мовознавця, сходознавця, академіка, засновника і директора Українського інституту Гарвардського університету (США) (1973-1989)
- 8 100 років з дня смерті **Михайла Зубрицького** (1856-1919), священника УГКЦ, етнографа, фольклориста, історика
- 15 110 років від дня народження **Миколи Матвійчука** (1909-1941), діяча українського національно-визвольного руху, члена ОУН, засудженого на «процесі 59-х» до розстрілу, страченого НКВС
- 21 65 років від дня народження **Ольги Яворської** (1954), письменниці, педагога, члена НСПУ та Всеукраїнського об'єднання

«Письменники Бойківщини», лауреата літературної премії ім. Ірини Вільде (2008) та премії ім. Леся Мартовича (2014), обласної літературної премії ім. Богдана Лепкого (2014), конкурсу «Коронація слова – 2014» (спеціальна відзнака в номінації «романи») та ін.

- 30 145 років від дня народження **Ольги Бачинської** (1874-1955), громадської діячки, педагога, співзасновниці і голови Української захоронки і Товариства вакаційних осель у Львові, Марійських дружин, секретаря жіночої кооперативи «Труд», доньки Олександра Барвінського

ТРАВЕНЬ

- 6 155 років від дня народження **Кирила Трильовського** (1864-1941), адвоката, депутата віденського парламенту, посла Галицького сейму, засновника «Січей», члена Національної ради ЗУНР, публіциста, видавця
- 7 30 років з часу проведення установчої конференції Львівської крайової організації Народного Руху України
- 8 25 років тому (1994) у Львові було встановлено пам'ятник на честь 125-річчя товариства «Просвіта» (автор – Василь Ярич)
- 10 75 років від дня народження **Ганни Вівчар** (1944), письменниці, члена НСПУ, лауреата обласної літературної премії ім. Маркіяна Шашкевича (2007)
- 14-15 20 років тому (1999) у Львові відбувся саміт президентів країн Центральної і Східної Європи
- 18 85 років від дня народження **Олега Купчинського** (1934), доктора історичних наук, філолога, археолога, голови НТШ
- 19 110 років від дня народження **Якова Маковецького** (1909-1990), діяча українського національно-визвольного руху, учасника державного відродження Карпатської України, активного діяча ОУН, секретаря (1945-1949), голови допомогового комітету Центрального представництва української еміграції в Німеччині (1949-1952), заступника голови (1964-1979), в. о. голови Проводу українських націоналістів (1979-1981), ініціатора створення фундації ім. Євгена Коновальця, разом із членами якої видав працю «Євген Коновалець та його доба» (Мюнхен, 1974); перепохований на Личаківському цвинтарі у Львові (2009)
- 21 130 років від дня народження **Мирона Зарицького** (1889-1961), фундатора української математичної школи, автора наукових праць з теорії множин, математичної логіки, статистики, професора Львівського та Ужгородського університетів, дійсного члена НТШ, батька Катерини Зарицької

- **50 років від дня народження Георгія Гонгадзе (1969-2000), журналіста, засновника і першого редактора інтернет-видання «Українська правда», активного громадського і політичного діяча**
- 22** 140 років від дня народження **Івана Зілинського (1879-1952)**, професора Краківського, Празького та Українського таємного університету у Львові, мовознавця, фольклориста, дійсного члена НТШ
- 25** 30 років (1989) з дня створення у Львові Студентського братства – молодіжної громадської організації України
- 27** 90 років від дня народження **Романа Іваничука (1929-2016)**, письменника, публіциста, громадського діяча, професора, члена НСПУ, почесного голови Львівської організації товариства «Просвіта», народного депутата України (1990-1994), лауреата Шевченківської премії України (1985), Героя України (2009)
- 31** 125 років (1894) з часу введення в експлуатацію у Львові першої лінії електричного трамваю

Цього місяця виповнюється

- 70 років** тому (1949) Львівський завод автотранспорту випустив першу продукцію
- 65 років** тому (1954) до Львова передислоковано з Києва пожежно-технічне училище МВС СРСР (нині – Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)

ЧЕРВЕНЬ

- 2** 90 років від дня народження **Григорія Дем'яна (1929-2013)**, педагога, історика, етнографа, фольклориста, краєзнавця, літературознавця, мистецтвознавця, публіциста, громадського і політичного діяча, дійсного члена НТШ, народного депутата України (1994-1998)
- 17** 135 років від дня народження **Костянтина Богачевського (1884-1961)**, громадського і церковного діяча, публіциста, видавця, доктора богослов'я, префекта Львівської духовної семінарії, віцеканцлера Перемишльської духовної семінарії, митрополита Філадельфійського УГКЦ
- 28** 10 років тому (2009) відкрито музей-меморіал «Тюрма на Лонцького» – Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів, який вивчає та експонує артефакти, пов'язані з утриманням в'язнів політичних режимів та їхнім знищенням

Цього місяця виповнюється

- 130 років** (1889) з початку виходу у Львові науково-педагогічного журналу «Учитель» – органу Українського педагогічного

товариства; його редакторами були Т. Грушкевич, І. Копач, В. Щурат, І. Ющишин, серед дописувачів – М. Грушевський, І. Франко, С. Ковалів, Г. Шерстюк та ін.

ЛИПЕНЬ

- 1** 120 років від дня народження **Томи Воробця (1899-1986)**, лікаря-фтизіатра, керівника протитуберкульозного диспансеру у Львові, ініціатора відновлення і очільника Українського Червоного Хреста у Львові, члена НТШ, громадського діяча
- 8** 140 років від дня народження **Івана Брика (1879-1947)**, громадського діяча, славіста, філолога, історика, педагога, професора Українського таємного університету у Львові, голови товариства «Просвіта», дійсного члена НТШ
- 9** 90 років від дня народження **Ярослава Ганіткевича (1929)**, фізіолога, історика медицини, професора, дійсного члена НТШ, лауреата премії ім. Івана Огієнка (2004)
- 80 років від дня народження **Ігоря Калинця (1939)**, поета, прозаїка, правозахисника, одного з чільних представників так званої «пізньоміжвоєнної» генерації і дисидентсько-самвидавного руху в Україні, політв'язня, лауреата Шевченківської премії (1992)
- 10** 125 років від дня народження **Петра Постоліюка (1894-1978)**, військового і громадського діяча, чотаря УГА, одного із засновників видавництва «Червона калина» (1921), його директора (1922-1939)
- 11-15** 75 років тому (1944) була утворена Українська головна визвольна рада (УГВР)
- 14** 125 років тому (1894) відбувся перший в українській історії футбольний матч між командами товариства «Сокіл» зі Львова і Кракова
- 15** 130 років від дня народження **Максима Музики (1889-1972)**, лікаря-бактеріолога, професора Львівського медичного інституту, члена УЛТ, дійсного члена НТШ, чоловіка художниці Ярослави Музики
- 18** 90 років від дня народження **Володимира Кулика (1929-1997)**, літературознавця, перекладача, публіциста; бібліографа ЛДОНБ (нині – ЛОУНБ) (1957-1990)
- 21** 575 років (1444) з часу заснування селища Брюховичі; береги річки Брюхівчанки дозволили заселяти «кметям, хліборобам і корчмарям»
- 24** 140 років від дня народження **Володимира Темницького (1879-1938)**, громадського і політичного діяча, правника, журналіста, видавця, дипломата, міністра закордонних справ УНР
- 27** 90 років від дня народження **Івана Гнатюка (1929-2005)**, поета, публіциста, перекладача, члена НСПУ, лауреата обласної

- літературної премії ім. Маркіяна Шашкевича (1997), лауреата Шевченківської премії (2000)
- 28 420 років тому (1599) Валентин Кмеллер уклав з радою Львова угоду про будівництво папірні в с. Брюховичі – першої в Україні фабрики паперу

СЕРПЕНЬ

- 1 130 років від дня народження **Корнила Заклинського** (1889-1966), культурно-освітнього і громадського діяча, педагога, краєзнавця, фольклориста, поета, літературознавця, перекладача
- 2 **100 років з дня смерті Дмитра Вітовського (1887-1919), військового і державного діяча, полковника УГА, сотника Легіону Українських січових стрільців, державного секретаря військових справ ЗУНР**
- 7 **200 років від дня народження Пантелеймона Куліша (1819-1897), письменника, фольклориста, етнографа, мовознавця, перекладача, критика, редактора, видавця (Всеукр.)**
- 10 35 років від дня народження **Любка (Любомира) Дереша** (1984), прозаїка, публіциста
- 15 375 років (1644) з часу завершення відбудови церкви святої Параскеви П'ятниці УПК КП у Львові біля підніжжя Замкової гори
- 125 років від дня народження **Омеляна Стоцького** (1894-1979), першовідкривача східницького родовища мінеральних вод, дослідника, педагога
- 16 245 років від дня народження **Михайла Левицького** (1774-1858), церковного діяча, префекта Львівської духовної семінарії, викладача богослов'я у Львівському університеті, митрополита Галицького і архієпископа Львівського, першого кардинала УГКЦ
- 17 125 років від дня народження **Марії Біляк** (1894-1970), громадської діячки, засновниці й голови Союзу українок у Городку, члена головної управи Союзу українок у Львові
- 26 80 років від дня народження **Миколи Старовойта** (1939-2012), професора, літературознавця, поета, члена НСПУ
- 70 років від дня народження **Богдана Чепурка** (1949), письменника, есеїста, критика, культуролога, члена НСПУ, лауреата Всеукраїнської премії «Благовіст» (2000), обласної премії ім. Маркіяна Шашкевича (2005)
- 27 130 років від дня народження **Петра Дідушка** (1889-1937), політичного діяча, дипломата, полковника армії УНР
- 110 років від дня народження **Андрія П'ясецького** (1909-1942), вченого-лісівника, політичного та громадського діяча, міністра лісів в уряді Ярослава Стецька

- 85 років від дня народження **Володимира Лучука** (1934-1992), поета, перекладача, члена СПУ, лауреата премії ім. Лесі Українки (1995)
- 29 **150 років від дня народження Мирона Тарнавського (1869-1938), полководця, головнокомандувача, генерал-чотаря УГА**
- 60 років від дня народження **Марії Якубовської (Маткобожик)** (1959), поетеси, прозаїка, літературознавця, критика, доцента Української академії друкарства, голови Львівської організації НСПУ (2006-2011), лауреата премії ім. Богдана-Нестора Лепкого (2007)
- 31 30 років тому (1989) відбувся перший студентський політичний мітинг у Львові з вимогою деідеологізації і демілітаризації навчального процесу

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 130 років від дня народження **Ольги Басараб** (1889-1924), громадської та політичної діячки, співорганізатора жіночих відділів Пласту в Галичині, члена УВО, Союзу українок, організатора 1-ї жіночої чоти Легіону УСС у Львові, розвідниці, зв'язкової полковника Євгена Коновальця
- 7 110 років з дня смерті **Ярослава Кулачковського** (1863-1909), адвоката, економіста, першого директора страхового товариства «Дністер» у Львові, громадського діяча
- 9 155 років від дня народження **Івана Колесси** (1864-1898), фольклориста, етнографа, військового лікаря, брата Філарета Колесси та Олександра Колесси
- 18 120 років з дня смерті **Володимира Дідушицького** (1825-1899), мецената, колекціонера, природознавця, зоолога, етнографа, археолога, засновника Природничого музею у Львові, громадського діяча
- 23 135 років від дня народження **Яким Яреми** (1884-1964), філософа, літературознавця, професора Українського високого педагогічного інституту в Празі, дійсного члена НТШ
- 24 125 років від дня народження **Романа Купчинського** (1894-1976), письменника, журналіста, критика, композитора, автора стрілецьких пісень, старшини легіону УСС та УГА
- 26 60 років тому (1959) місто Винники передано в підпорядкування Львову
- 30 **150 років від дня народження Спиридона Кархута (1869-1931), священника УГКЦ, класичного філолога і славіста, доктора філософії, перекладача, члена ради ЗУНР, громадського діяча**

- 110 років від дня народження **Івана Керницького** (1909-1979), письменника, мовознавця, доктора філологічних наук, старшого наукового співробітника Інституту суспільних наук АН УРСР (нині – Інститут українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України)

Цього місяця виповнюється

110 років (1909) з часу відкриття Першої української хліборобської виставки в Стрию з ініціативи Євгена Олесницького та за сприяння Молочарської кооперації

25 років (1994) з часу виходу у Львові краєзнавчого часопису «Галицька брама» (редактор – Олександр Шишка)

ЖОВТЕНЬ

1 100 років тому (1919) вийшов перший номер ілюстрованого двотижневика для дітей «Світ дитини», випуск якого відродила Лідія Лемик у грудні 1993 р.

- 75 років від дня народження **Макарія (Миколи) Малетича** (1944), митрополита Львівського УАПЦ

3 140 років від дня народження Володимира Дорошенка (1879-1963), літературознавця, перекладача, бібліографа, директора бібліотеки НТШ у Львові (1937-1944), громадського і політичного діяча

5 110 років від дня народження Богдана-Ігоря Антонича (1909-1937), поета, прозаїка, перекладача, літературного критика

- 25 років тому (1994) створено Державний історико-культурний заповідник «Густань» біля села Урич Сколівського району

7 85 років від дня народження Юліана Кордіяка (1934-2000), журналіста, телекоментатора, директора відділення Олімпійського комітету України у Львівській області (1995-2000), науковця

8 135 років від дня народження Юліана Опільського (Юрія Рудницького) (1884-1937), письменника і педагога

15 60 років тому (1959) у Мюнхені від рук агента КДБ Богдана Сташинського загинув провідник ОУН Степан Бандера

19 60 років від дня народження Світлани Антонини (1959), поетеси, прозаїка, критика, члена НСПУ, лауреата премії «Благовіст» (1997) та премії ім. Маркіяна Шашкевича (2006)

21 125 років від дня народження Олени Федик-Шепарович (1894-1982), редактора, журналіста, громадського діяча, представниці Червоного Хреста в уряді ЗУНР, співзасновниці Союзу українок у Львові, члена проводу УНДО

24 235 років (1784) з часу заснування найстарішої гімназії з українською мовою викладання, заснованої за розпорядженням цесаря Йозефа II у Львові (нині – Львівська академічна гімназія при НУ «Львівська політехніка»)

ЛИСТОПАД

1 75 років з дня смерті Андрея Шептицького (1865-1944), церковного і культурного діяча, видавця, редактора, публіциста, Митрополита Галицького, архієпископа Львівського – предстоятеля УГКЦ

4 120 років від дня народження Маркіяна Дзеровича (1899-1967), лікаря, релігійного та громадського діяча, публіциста, редактора, репресованого НКВС

7 140 років від дня народження Михайла Черкавського (1879-1929), публіциста, видавця, письменника, громадського та політичного діяча

8 130 років від дня народження Дмитра Ісаєвича (1889-1973), педагога, публіциста, економіста, громадського та політичного діяча

- 85 років від дня народження **Роксолани Зорівчак** (1934-2018), мовознавця, перекладознавця, професора Львівського національного університету ім. Івана Франка, дійсного члена НТШ, академіка Академії наук вищої школи України, члена НСПУ, заслуженого працівника освіти України (2005), лауреата премії ім. Григорія Кочура (2011)

- 60 років від дня народження **Олеся Дяка** (1959), поета, автора та виконавця власних пісень, лауреата першого фестивалю «Червона рута»

12 90 років від дня народження Зеновія Красівського (1929-1991), громадського діяча, письменника, публіциста, члена Українського національного фронту та Української Гельсінської групи, останнього крайового провідника ОУН у підрадянській Україні, політв'язня

16 130 років від дня народження Ярослава Дудикевича (1889-1956), громадського та політичного діяча, старшини УГА, політв'язня, голови «Просвіти» в Бібрці

17 150 років від дня народження священномученика Климентія (Казимира) Шептицького (1869-1951), блаженного Католицької Церкви, архімандрита монахів Студійського уставу, церковного діяча, посла до Галицького сейму та Віденського парламенту, заступника голови Господарського товариства

18 160 років від дня народження Костя Левицького (1859-1941), визначного політичного діяча, правника, публіциста, вченого, кооператора, голови уряду ЗУНР, почесного члена НТШ і «Просвіти»

20 210 років від дня народження Михайла Куземського (1809-1879), церковного і політичного діяча, єпископа УГКЦ, останнього греко-католицького владики ліквідованої Холмської єпархії

- 27 80 років тому (1939) утворено Львівську область з центром у Львові
- 29 **100 років з дня смерті Івана Верхратського (1846-1919), вченого-натураліста, педагога, мовознавця, письменника, громадського діяча**
- 60 років від дня народження **Наталії Іваничук** (1959), перекладача з норвезької, німецької та шведської мов, викладача Львівського національного університету ім. Івана Франка, члена НСПУ
- Цього місяця виповнюється**
- 80 років** (1939) з часу створення Центрального державного історичного архіву України у Львові на базі архіву давніх актів міста Львова

ГРУДЕНЬ

- 1 125 років від дня народження **Юліана Головінського** (1894-1930), військового і політичного діяча, сотника УГА, співорганізатора УВО, крайового провідника ОУН
- 6 165 років від дня народження **Іларія Огоновського** (1854-1929), філолога, перекладача, викладача Академічної гімназії у Львові
- 10 60 років від дня народження **Василя Габора** (1959), письменника, літературознавця, журналіста, кандидата філологічних наук, члена Асоціації українських письменників, лауреата премії імені родини Куриласів (1994) та літературної премії імені Лесі і Петра Ковалевих (2006)
- 19 85 років від дня народження **Володимира Вуйчика** (1934-2002), вченого-архівіста, історика мистецтва, дослідника Львова, члена НТШ
- 80 років (1939) з часу заснування Всеукраїнського державного багатопрофільного видавництва «Каменярь»
- 24 175 років від дня народження **Євгена Желехівського** (1844-1885), педагога, лексикографа, фольклориста, громадського діяча, співзасновника товариства «Просвіта» у Львові
- 25 120 років від дня народження **Володимира Карановича** (1899-1958), лікаря-рентгенолога, старшини УГА, члена УЛТ у Львові
- 28 **100 років від дня народження Володимира Кульчицького (1919-2009), історика права, професора Львівського національного університету ім. Івана Франка, члена-кореспондента Академії правових наук України, заслуженого юриста України (1999)**
- 85 років від дня народження **Михайла Косіва** (1934), літературознавця, мистецтвознавця, історика, заслуженого діяча мистецтв (1995), члена НСПУ, громадського і політичного діяча, члена НРУ, депутата Верховної Ради України (1990-2007)
- 31 140 років від дня народження **Йосипа Пеленського** (1879-1957), історика, мистецтвознавця, професора, дійсного члена НТШ

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 855 років (1164) з часу першої писемної згадки про місто Жидачів; у документах XIV-XVII ст. назва міста звучить як Зудеч, Зудачів, Судачів, Зідачів, Зудечів
- 755 років з дня смерті Данила (1201-1264), Галицько-Волинського князя, короля
- 670 років тому (1349) центр Львова було перенесено на південь міста (нинішня площа Ринок)
- 645 років (1374) з часу першої згадки про місто Добромиль (Старосамбірський район)
- 645 років тому (1374) було засновано місто Хирів (Старосамбірський район)
- 625 років тому (1394) було засновано місто Ходорів (Жидачівський район)
- 615 років (1404) з часу надання магдебурзького права місту Мостиська
- 610 років (1409) з часу першої згадки про село Сихів (нині – житловий масив Львова)
- 595 років (1424) з часу надання магдебурзького права місту Сокалю
- 550 **років (1469) з часу першої згадки про місто Трускавець**
- 465 років (1554-1556) з початку будівництва у Львові Порохової вежі – єдиної оборонної вежі, яка збереглася до наших днів
- 435 років (1584-1589) з часу спорудження замку Острозьких у Старому Селі (Пустомитівський район) – пам'ятки архітектури
- 410 років (1609) з часу видання друкарнею Львівського Ставропігійського братства збірника «О воспитании чад» (упорядник – ректор Братської школи І. Борецький)
- 400 **років (1619) з часу спорудження у Львові каплиці Кампіанів**
- 390 років тому (1629) у Львові закінчено будівництво Успенської (Волоської) церкви – Ставропігійського храму Успіння Пресвятої Богородиці – за проектом Павла Римлянина
- 390 років тому (1629) Роберто Бандінеллі заснував першу у Львові пошту
- 385 років тому (1634) було закінчено будівництво Золочівського замку – нині пам'ятки історії і культури національного значення, музею-заповідника, відділу Львівської національної галереї мистецтв ім. Бориса Возницького
- 385 років тому (1634) розпочато спорудження монастиря ордену босих кармелітів у Львові
- 380 років тому (1639) у Львові розпочато спорудження Королівського арсеналу; архітектор Павло Гродзицький

- 320 років (1699) з часу створення деревориту ігуменом Діонісієм Сінкевичем з панорамою архітектурного ансамблю Крехівського монастиря (Жовківський район)
- 270 років тому (1749) розпочато будівництво Домініканського собору у Львові (архітектор Ян де Вітте)
- 185 років (1834) з часу видання діячами «Руської Трійці» літературного альманаху «Зоря»
- 175 років (1844) з часу заснування першої в Україні Вищої технічної школи у Львові (нині – Національний університет «Львівська політехніка»)
- 175 років (1844) з часу заснування бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»
- 175 років від дня народження Михайла Подолинського (1844-1894), громадського діяча, журналіста, педагога, літературного критика, перекладача
- 170 років (1849) з часу заснування народного просвітнього інституту «Народний дім» у Львові
- 160 років від дня народження Северина Борачка (1859-1923), громадського діяча, священника УГКЦ, одного із засновників економічних товариств Стрийщини й Жидачівщини
- 160 років від дня народження Лева Горалевича (1859-1920), священника УГКЦ, громадського діяча, діяча українського кооперативного руху в Галичині
- 155 років від дня народження Марії Білецької (1864-1937), видатного педагога, громадської діячки, директора Першої української дівочої школи та Інституту св. Ольги у Львові
- 140 років тому (1879) закладено парк Кілінського у Львові (нині – Стрийський парк), який на початку ХХ ст. був визнаний одним із найкрасивіших парків Європи
- 135 років (1884) з часу створення у Львові товариства українських ремісників, промисловців і купців «Зоря»
- 130 років (1889) з часу заснування істориком І. Шараневичем Музею Ставропігійського інституту у Львові на основі археологічно-бібліографічної виставки 1888-1889, присвяченої 900-річчю хрещення Русі
- 130 років від дня народження Теодора (Федора) Черника (1894-1918), військового діяча, одного з організаторів «київських» січових стрільців, сотника армії УНР
- 130 років (1894) з початку видання І. Франком літературно-художнього та громадсько-політичного журналу «Житє і слово»

- 120 років (1899) з часу заснування у Львові з ініціативи Михайла Грушевського акційного товариства «Українсько-Руська видавнича спілка»
- 110 років тому (1909) засновано Товариство українських правників у Львові
- 105 років від дня народження Марії Кос (1914-1934), діячки українського національно-визвольного руху, вихованки Пласту, провідника ОУН
- 100 років (1919) з часу заснування у Львові малої семінарії св. Йосафата**
- 90 років (1929) з часу створення з ініціативи д-ра М. Панчишина Українського гігієнічного товариства
- 90 років (1929) з часу виходу у світ щомісячника «Літопис Червоної Калини»
- 90 років (1929) першого відзначення свята матері в Галичині
- 80 років (1939) з початку масового терору НКВС у Львові
- 80 років (1939) з часу створення на базі медичного факультету Львівського університету медичного інституту (нині – Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького)
- 80 років (1939) з часу заснування бібліотеки Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
- 80 років тому (1939) на базі Академії ветмедицини, створеної в 1896 р. з Львівської школи, відкрито Львівський ветінститут (нині – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Степана Гжицького)
- 80 років (1939) з часу створення Львівського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Юрія Дрогобича
- 80 років (1939) з часу заснування бібліотеки Львівської комерційної академії
- 30 років (1989) з часу заснування товариства «Лемківщина» у Львові

ПРАВОЗАХИСНИК, ПУБЛІЦИСТ, РЕЛІГІЄЗНАВЕЦЬ

*Мирослав МАРИНОВИЧ (1949)
До 70-річчя від дня народження*

Біографічна довідка

Мирослав Маринович народився в с. Комаровичі на Львівщині. Дрогобицьку середню школу закінчив із золотою медаллю. Рік працював у Дрогобичі, перший запис у трудовій книжці – «звільнений секретар комітету ВЛКСМ заводу». 1967 року вступив до Львівського політехнічного інституту. У 1970 році за виступи з критикою радянської політики у хлопця відбулася перша зустріч з КДБ. Його позбавили т. зв. «допуску» і звільнили з військової кафедри, тому, не одержавши офіцерського звання, Маринович після закінчення інституту у 1972 році мусив служити в армії рядовим.

Відтак рік працював перекладачем з англійської мови на Івано-Франківському заводі «Позитрон». Тоді ж познайомився зі львівськими й київськими дисидентами. 22 травня 1973 року в Києві його затримала й обшукала міліція, коли покладав квіти до пам'ятника Тарасові Шевченку.

У 1973-1974 рр. служив у війську у Вологді. Після демобілізації переїхав до Києва. Працював технічним редактором журналу «Початкова школа» та у видавництві «Техніка», звідки його звільнили за вказівкою з КДБ. Якийсь час був безробітним, аж перед самим арештом улаштувався розклеювати афіші.

9 листопада 1976 року Маринович разом зі своїм другом Миколою Матусевичем став членом-засновником Української Гельсінської групи. Відтоді Мирослав постійно перебував під «ковпаком» КДБ, йому погрожували, неодноразово затримували в Києві та Серпухові, були обшуки й у Дрогобичі.

У березні 1977 року Маринович та Матусевич на вечорі пам'яті Тараса Шевченка в Київській філармонії несподівано вийшли на сцену і закликали проспівати «Заповіт». Уже за півтора місяця хлопців звинуватили в «проведенні антирадянської агітації і пропаганди» (стаття 62 частина 1 кримінального кодексу УРСР та стаття 70 частина 1 кримінального кодексу РРФСР). За рік Київський обласний суд у м. Василькові засудив Мариновича до максимального терміну ув'язнення – 7 років таборів суворого режиму і 5 років заслання.

Відбував покарання у Пермському таборі ВС-389/36. Брав участь у всіх правозахисних акціях, тримав голодування протесту, у т. ч. й двадцятидобове, передавав на волю хроніку табору. За весь термін був покараний 150 добами ШЗО (штрафний ізолятор), близько півтора року пробув у ПКТ (приміщення камерного типу). 1978 року Міжнародна амністія взяла Мариновича під свій захист як в'язня сумління. 3 квітня 1984 року він відбував заслання в селі Саралжин Уільського району Актюбинської області Казахстану, працював столярем. Одружився з киянкою Любою Хейною, яка переїхала до нього на заслання.

У лютому 1987 року відмовився подати клопотання про помилування. Повернувся в Україну в березні 1987 року. Влаштувався оператором нафтопереробного заводу в Дрогобичі. 1990 року Маринович почав працювати кореспондентом місцевої газети «Галицька зоря». Того ж року була опублікована праця Мариновича «Євангеліє від юродивого», написана ще в таборі, а за рік – «Україна на полях Святого Письма», потім світ побачили книги «Спокутування комунізму», «Україна: дорога через пустелю» та ін.

Маринович – засновник першої групи «Міжнародна амністія» в СРСР (1991), Української асоціації «Міжнародна амністія» (УАМА),

голова Національного комітету УАМА (1993-1998); член громадської ради Українсько-американського бюро захисту прав людини, лауреат премій ім. Валерія Марченка (1995) та ім. Василя Стуса (2009), учасник багатьох вітчизняних і міжнародних конференцій з прав людини і релігієзнавства, викладав історію християнства в Дрогобицькому педагогічному інституті; співробітник Інституту східноєвропейських досліджень, директор Інституту релігії і суспільства Львівської богословської академії (1997), віце-ректор Українського католицького університету у Львові, голова українського відділення міжнародного ПЕН-клубу (2010), член Українського богословського наукового товариства (УБНТ), де, зокрема, досліджує тему «Схід і Захід України: антагонізм чи шанс для нового синтезу національної ідеї»; один з учасників Унівської групи та ініціативної групи «Перше грудня».

За визначний особистий внесок у відстоювання прав людини, виявлені мужність і самовідданість у боротьбі за свободу і незалежність України, плідну науково-публіцистичну діяльність Мирослав Маринович відзначений численними нагородами: орденами «За мужність» І ст. (2006), «За інтелектуальну відвагу» (2007), орденом Свободи (2008), орденом князя Ярослава Мудрого V ст. (2017), кавалерським хрестом Ордену заслуги Республіки Польща. Є почесним громадянином Дрогобича і Львова.

ЛІТЕРАТУРА

Маринович М. Всесвіт за колючим дротом [Текст] : спогади і роздуми дисидента / Мирослав Маринович. – Вид. 2-ге, випр. – Львів, 2016. – 536 с.

Маринович М. Листи з волі [Текст] / Мирослав Маринович, Семен Глузман, Зиновій Антонюк. – Київ, 1999. – 400 с.

Маринович М. Національна і моральна суб'єктність: де її взяти? [Текст] / Мирослав Маринович // Патріархат. – 2018. – № 2. – С. 21-22.

Маринович М. Україна на полях Святого Письма [Текст] / Мирослав Маринович. – Дрогобич, 1989. – 108 с.

Пограничний О. Маринович Мирослав [Текст] / Олесь Пограничний // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 511-513.

3 лютого

ЗАКОНСПРОВАНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІЗ СУВОРОЮ ВІЙСЬКОВОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

*До 90-річчя з часу створення
Організації українських націоналістів (1929)*

Український політичний рух, який отримав назву ОУН (Організація українських націоналістів), мав на меті створення незалежної некомуністичної Української соборної держави. ОУН виникла на I Конгресі у Відні внаслідок об'єднання Української військової організації (УВО) та студентських груп – Легії українських націоналістів, Групи української національної молоді, Союзу української націоналістичної молоді. Конгрес обрав керівний орган – Провід українських націоналістів (ПУН) у складі 11 осіб. Провід перебував спочатку в Женеві, у 1936-1940 рр. – у Римі, у 1940-1945 рр. – у Берліні, у 1945-1964 рр. – у Люксембурзі, потім – у Парижі.

Конгрес ухвалив статут і визначив основні засади політики ОУН. Великий вплив на формування ідеології ОУН мала публіцистика Дмитра Донцова, хоча формально він не належав до організації. Головною метою ОУН було встановлення незалежної соборної національної держави на всіх українських етнічних теренах, перевиховання української людини й духовне відродження нації. Засобом для цього мала стати національна революція і національна диктатура, завданням якої було витіснити окупаційну владу, а згодом створити уряд, який би представляв усі регіони й соціальні групи

України. В економічній сфері передбачалося поєднання приватної, кооперативної та націоналізованої власності.

ОУН заперечувала будь-який партійний чи класовий поділ суспільства. Брала на себе провідну роль у суспільному житті. Вважаючи себе рухом, а не партією, ОУН засуджувала легальні політичні партії Галичини, вважаючи їх колаборантськими. Ідеологи ОУН звинувачували українських соціалістів у поразці української революції і визвольних змагань 1917-1921 рр. Вони наголошували на важливості створення сильної політичної еліти, національної солідарності й опори виключно на власні сили, беручи приклад із фашистської Італії Б. Муссоліні.

Уже на початку 1930-х років виявилися розбіжності в поглядах прагматичних реалістів на чолі з Є. Коновальцем та романтичної молоді, що згодом спричинило розкол в ОУН. Перші прагнули використати насильство й військові дії як політичне знаряддя проти зовнішніх і внутрішніх ворогів. Під керівництвом Крайової езекутиви, яку очолювали Б. Кравців, Ю. Головінський, Б. Гнатевич, В. Кордюк, С. Бандера, Л. Ребет, М. Тураш, В. Тимчій-Лопатинський, ОУН здійснила в Галичині й на Волині низку політичних вбивств представників польської влади (творця східної політики Польщі Т. Голувки, міністра внутрішніх справ Б. Перацького, шкільного куратора С. Собінського), працівника радянського консульства Майлова (помста за Голодомор у радянській Україні 1932-1933 рр.), а також експропріаційні напади на польські фінансові установи для здобуття коштів. З ОУН пов'язували також масовий саботаж, нищення комунікацій і підпали польських маєтків у 1929-1930 рр., що стало однією з причин масових урядових репресій щодо українського населення Галичини (т. зв. пацифікація). Незважаючи на незначну кількість членів (на 1939 рік – до 20 тис. осіб), ОУН мала великий вплив на українське населення, а її ідеологія значною мірою формувала світогляд кількох поколінь галичан. ОУН культивувала повагу до учасників визвольних змагань, насипала символічні могили полеглих за незалежність України, влаштовувала святкування історичних річниць, організовувала масові антиурядові демонстрації.

Протягом 1930-х років польська поліція засудила багатьох діячів ОУН (Варшавський і Львівський процеси 1935-1936 рр.), проте на зміну відразу приходили нові кадри української молоді. Хоча ОУН не вдалося розбудувати свою структуру на теренах УРСР, однак виявом стурбованості Й. Сталіна її діяльністю стало вбивство 1938 року у Роттердамі керівника ОУН Є. Коновальця. Його наступником став А. Мельник, який був обраний лідером організації на II Великому конгресі ОУН у Римі (1939). Наприкінці 1938 – на початку 1939 року багато членів ОУН брали участь у збройному захисті Карпатської України. У міжвоєнний період ОУН видавала легальний журнал «Розбудова нації» та нелегальні видання «Сурма», «Націоналіст», «Український націоналіст», «Бюлетень КЕ ОУН на ЗУЗ».

У лютому 1940 року ОУН розпалася на дві фракції – ОУН(б) на чолі зі Степаном Бандерою і ОУН(м), лідером якої продовжував залишатися Андрій Мельник. На початку радянсько-німецької війни 1941-1945 рр. ОУН(б) проголосила у Львові Акт відновлення Української держави і сформувала крайовий уряд – Українське державне правління на чолі з Ярославом Стецьком. У липні 1941 року С. Бандера і кілька його однодумців були заарештовані німецькою окупаційною владою і ув'язнені. Керівництво організацією здійснював Микола Лебедь, якого у травні 1943 року замінив Роман Шухевич. А. Мельник спочатку перебував під домашнім арештом у Берліні, а на початку 1944 року був ув'язнений у німецькому концентраційному таборі. У роки війни обидва відділи ОУН вели безкомпромісну боротьбу проти нацистського окупаційного режиму, під час якої багато членів організації загинуло або було ув'язнено у німецьких концтаборах. На середину 1943 року ОУН(б) завершила консолідацію всіх українських національних збройних формувань, які об'єдналися у складі Української повстанської армії (УПА). Члени ОУН(б) становили більшість всеукраїнського представницького органу – Української головної визвольної ради, сформованої у липні 1944 року. У лютому 1946 року ОУН(б) була реформована у Закордонні частини ОУН під керівництвом С. Бандери, а ОУН(м) продовжував очолювати А. Мельник. 1956 року із ЗЧ ОУН

виділилася нова група ОУН (закордонна), яку очолили Зиновій Матла і Лев Ребет (інша назва – «двійкарі», за кількістю членів-засновників). У післявоєнний час всі ці організації виступали за відновлення Української демократичної соборної держави. Від початку 1990-х років ЗЧ ОУН і ОУН(м) відновили свою легальну діяльність в Україні.

Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик

10 заповідей українського націоналіста (декалог ОУН)

***Я – Дух одвічної стихії, що зберіг Тебе від татарської потопи
й поставив на грані двох світів творити нове життя:***

1. Здобудеш Українську Державу, або загинеш у боротьбі за Неї.
2. Не дозволиш нікому плямити слави, ні честі Твоєї Нації.
3. Пам'ятай про великі дні наших Визвольних змагань.
4. Будь гордий з того, що Ти є спадкоємцем боротьби за славу Володимирового Тризуба.
5. Пімсти смерть Великих Лицарів.
6. Про справу не говори, з ким можна, а з ким треба.
7. Не завагаєшся виконати найнебезпечнішого чину, якщо цього вимагатиме добро справи.
8. Ненавистю і безоглядною боротьбою прийматимеш ворогів Твоєї Нації.
9. Ні просьби, ні грозьби, ні тортури, ані смерть не приневолять тебе виявити тайни.
10. Змагатимеш до посилення сили, слави, багатства й простору Української Держави.

*Затверджені
XVI Великим Збором Українських Націоналістів (ВЗУН).
Автор Степан Ленкавський, 1929 р.*

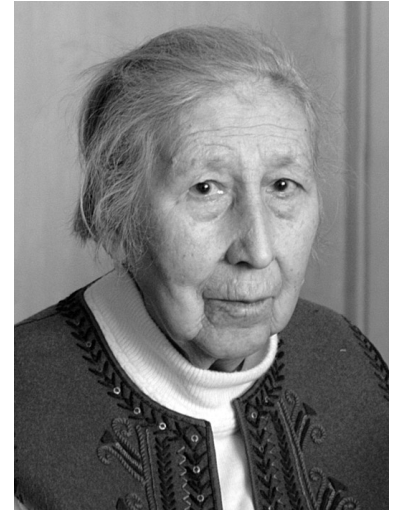
ЛІТЕРАТУРА

Патриляк І. Організація українських націоналістів [Текст] / Іван Патриляк // Енциклопедія історії України. – Київ, 2010. – Т. 7. – С. 610-618.

Киричук Ю. Організація Українських Націоналістів (ОУН) [Текст] / Ю. Киричук, К. Бондаренко // Довідник з історії України. – Київ, 2002. – С. 534-537.

4 лютого

ЛЕГЕНДАРНА ЗВ'ЯЗКОВА

Дарія ГУСЯК (1924)
До 95-річчя від дня народження

Дарія Гусяк на псевдо Нуся – активна учасниця українського національно-визвольного руху, громадська діячка. Народилася у Трускавці на Львівщині у свідомій українській родині, яка зазнала репресій з боку радянських каральних органів: батька, голову сільради, органи НКВС 1940 року заарештували, засуджений на 8 років, він загинув у радянських концтаборах. Матір засудили на 10 років таборів.

Під час німецької окупації Дарія закінчила Дрогобицьку торговельну гімназію (1943), у рідному місті працювала бухгалтером. Водночас активно займалася політичною діяльністю. Протягом 1947-1950 рр. як член ОУН перебувала на нелегальному становищі. Організовувала тимчасові помешкання та криївки (зокрема в Білогорщі під Львовом) для головнокомандувача УПА Романа Шухевича, була його особистою зв'язковою. Із розвідувальною метою Нуся відвідувала Київ, Полтаву та Москву, після поїздок складала детальні звіти генералові Чупринці. Опанувала виготовлення фальшивих документів і печаток, навчала цій справі підпільників. Коли радянські каральні органи розпочали полювання на генерала Чупринку, у тенета потрапила і його зв'язкова.

Її заарештували 2 березня 1950 року у Львові, ще перед загибеллю Шухевича. Після слідства у Львові та Києві 1 грудня 1951

року вона була засуджена до 25-річного тюремного ув'язнення. Покарання відбувала у Верхньоуральській (1952) та Владимирській (1952-1969) в'язницях в Росії. У Владимирі через співв'язня Меньшагіна – колишнього бургомістра Смоленська – розкрила таємницю розстрілу у 1940 році в Катині 15 тисяч інтернованих восени 1939 року в СРСР польських офіцерів. З допомогою співкамерниці Катрі Зарицької передала ці відомості Святославу Караванському, а він через дружину Ніну Строкату інформував про злочин комуністичного режиму світову громадськість.

Через протести Міжнародної амністії та закордонних жіночих організацій Дарію Гусяк перевели з тюрми в концтабір суворого режиму в с. Барашево (Мордовська АРСР), де спільно з політв'язнями Ніною Строкатою, Іриною Калинець, Надією Світличною, Стефанією Шабатурою та іншими брала участь в акціях протесту, голодуваннях, підписувала заяви.

Після звільнення 1975 р. проживала в Катрі Зарицької в м. Волочиську Хмельницької обл., до 1979 року працювала кравчиною в будинку побуту. Щойно 1995 року Дарія змогла повернутися до Львова. Тут вона активно займалася громадською діяльністю: протягом 1995-2004 рр. була головою Всеукраїнської ліги українських жінок; у 1993-1998 рр. – членом етичної комісії Проводу; у 1998-2005 рр. – членом Проводу конгресу українських націоналістів. Дарія Гусяк – авторка статей про Романа Шухевича, Катерину Зарицьку, Михайла Сороку, Олексу Гасина та інших побратимів. Реабілітована 22 червня 1993 року. Попри свій поважний вік, надалі залишається активною учасницею громадсько-політичного життя.

Юрій ЗАЙЦЕВ,
історик

ЛІТЕРАТУРА

Зайцев Ю. Гусяк Дарія Юріївна [Текст] / Юрій Зайцев // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 6. – С. 681.

Купчик Л. Дарія Гусяк – вірна донька України, духовна мати українства [Текст] / Лідія Купчик. – Львів, 2014. – 56 с. – (Духовні матері українства).

Десять фактів про трускавчанку Дарію Гусяк [Текст] / редакц. ст. // Джерела Трускавця. – 2017. – Жовт. – С. 3.

11 лютого

ПІД КРИЛОМ УКРАЇНСЬКОГО «СОКОЛА»

Герб «Сокола»

*До 125-річчя з часу створення у Львові
першого українського фізкультурно-спортивного
та протипожежного товариства «СОКІЛ» (1894)*

Українці долучилися до сокільського руху, який доволі стрімко поширювався серед чехів, словаків, сербів, хорватів, поляків. Перші українські пожежні, гімнастичні (руханкові) та спортивні товариства «Сокіл» з'явилися з ініціативи Василя Нагірного наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. XIX ст. у с. Рудно біля Львова, с. Денисові біля Тернополя, с. Купчинці та с. Настасів Тернопільського повіту, с. Чехи Бродівського повіту та ін.

Цілеспрямованим організаційним поширенням українського сокільського руху серед українців слід вважати установчі загальні збори гімнастичного товариства «Сокіл», що відбулися 11 лютого 1894 року у Львові. На них обрано керівний склад та накреслено основні напрями діяльності. Метою організації, зазначеною в пунктах першого статуту (затверджений 26 липня 1893 року міністерством внутрішніх справ у Відні та 3 серпня 1893 року Галицьким намісництвом), було «виобразувати членів в гімнастиці через спільні справи, спільні прогульки і відчити. В товаристві уряджують ся також вправи сторожи пожежної, стріляння до ціли, їзди на кони і на скороходах (вельоципедах), плавання, веслованя, фехтованя, співу і

музики. До оживлення духа товариського служать відчити і розправи о річах гімнастичних, як також товариські забави, гімнастичні продукції на боєвищах і аматорські представлення. Товариство засновує філії в Галичині і на Буковині».

Статутними завданнями товариства були боротьба з пожежами, фізичне вдосконалення членів, проведення різних культурних та просвітницьких заходів. Організація пропагувала різні види спорту: фехтування (шерм), стрільбу, баскетбол (кошиківку), лещетарство (лижний спорт), хокей (гаківку), футбол (копаний м'яч), волейбол (відбиванку), теніс (сітківку), велоспорт (наколесництво), ковзанярський спорт (совгарство) та ін.

Головами товариства «Сокіл» були Василь Нагірний (1894-1900), Василь Гукевич (1900-1901), Альфред Будзиновський (1901-1908), Іван Боберський (1908-1918), Микола Левицький (1918-1920), Степан Шухевич (1920), Михайло Волошин (1920-1922), Микола Заячківський (1922-1933), Іван Свірський (1933-1934), Михайло Хронов'ят (1934-1939).

Візиткою і характерною ознакою сокільського руху були масові багатотисячні показові руханково-спортивні дійства. Оскільки Львів був культурним і політичним центром українців Галичини і в ньому з 1909 року розміщувалася сокільська «централь», яка отримала назву «Сокіл-Батько», то саме тут планували та проводили наймасштабніші заходи українського сокільства – Краєві здвиги. І Краєвий здвиг відбувся 9-10 вересня 1911 року, II (Шевченківський здвиг) – 27-29 червня 1914 року, III – 30 червня – 2 липня 1934 року У Шевченківському здвизі в урочистому поході вулицями Львова взяло участь понад 12 тисяч українців, які, попри заборони і протидію поляків, з'їхалися з різних куточків українських земель, Європи та Америки, відзначаючи 100-річчя Тараса Шевченка, тим самим продемонструвавши високий рівень національної свідомості, гідності та згуртованості. Окрім Краєвих здвигів, у багатьох містах Галичини відбувалися окружні свята: 1906 року – у Стрию, 1936 року – Станиславові та ін.

У 1911 році завдяки ініціативі голови «Сокола-Батька» Івана Боберського у Львові були викуплені земельні ділянки та облаштовано український руханково-спортивний майдан – «Український город». Спеціальна комісія розсилала запрошення українцям за кордоном вступати до організації «Засновники Українського городу» і купити бодай 1 квадратний метр землі, який коштував 5 корон. Як повідомляв на початку 1914 року часопис «Вісти з Запорожа», було куплено 7864 квадратні метри землі.

Стадіон українського спортивного товариства «Сокіл-Батько» був розташований біля давньої Стрийської рогачки на території Стрийського парку, на ділянці між сучасними вулицями Стрийською та Козельницькою. Він межував із комплексом експозиції Крайової виставки 1894 року та Східних торгів. Стадіон мав постійну трибуну для глядачів, тимчасову трибуну і тимчасовий гардероб. Вхід був оформлений парадною дерев'яною брамою. Усі будівлі були виконані з дерева. Особливо вирізнялася стаціонарна трибуна, запроектована архітектором Яном Карасінським у 1914 році. Споруда була триярусною, з дерев'яних каркасних конструкцій. Упродовж 1911-1939 рр. «Український город» став місцем, де проводилися наймасштабніші заходи українців: руханкові, спортивні, культурно-просвітницькі тощо.

Організація «Сокіл» проводила активну видавничу діяльність. Центральними друкованими органами були часописи «Сокільські вісти» (у 1909 році, як додаток до газети «Свобода»), «Вісти з Запорожа» (у 1910 році як додаток до «Народного слова», у 1911-1914 рр. – самостійний часопис), «Сокільські вісти» (1928-1939). Також видавалися статuti, звіти, календарі, науково-методичні праці з фізичного виховання, спорту, пожежної справи тощо.

У різні роки членами сокільської організації були редактор газети «Діло» Іван Белей, композитор Ярослав Вінцковський (Ярославенко), доктор Осип Коциловський, історик Іван Крип'якевич, поет Богдан Лепкий; сини Івана Франка – Андрій, Петро та Тарас; професори тіловиховання Степан Гайдучок, Оксана Суховерська, Едвард Жарський та ін.; археолог Ярослав Пастернак,

доктор Микола Шухевич, доктор Микола Міхновський, керівник січового руху Кирило Трильовський, військовий діяч Сень Горук, один із засновників організації «Пласт» Олександр Тисовський та ін. Серед «соколів» було чимало майбутніх вояків і провідників легіону УСС, УГА, діячів УНР і ЗУНР, членів УВО, ОУН, УПА та інших збройних формувань. Серед них, зокрема, Провідник ОУН Євген Коновалець, командир УПА-Північ Дмитро Клячківський, генерали УПА Олекса Гасин і Дмитро Грицай.

У сокільських товариствах отримали духовний гарт і фізичний вишкіл тисячі українських хлопців та дівчат. На червень 1914 року у Галичині налічувалося 974 сокільські осередки із близько 70 тис. членів, у 1939 році – 300 осередків із близько 35 тис. членів. Крім Галичини, сокільські товариства діяли на території Буковини, Закарпаття, Наддніпрянщини та в еміграції (Чехословаччині, Югославії, Аргентині, США тощо).

Андрій СОВА,

доцент кафедри олімпійської освіти Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського

ЛІТЕРАТУРА

Жарський Е. Сокіл [Текст] / Е. Жарський // Енциклопедія українознавства / гол. ред. Володимир Кубійович; Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 2000. – Т. 8. – С. 2940-2942.

Круковський О. Фалеристичні пам'ятки пожежно-гімнастичного товариства «Сокіл». 1894-1914 рр. [Текст] / О. Круковський, С. Пахолко // Нумізматика і фалеристика: довідково-інформаційний журнал. – 2008. – № 4. – С. 23-26.

Лях-Породько О. Сокільський гімнастичний рух в Україні на межі XIX-XX століть [Текст] / О. Лях-Породько. – Київ, 2011. – 134 с.

«Сокіл-батько»: спортивно-руханкове товариство у Львові [Текст] : альманах 1894-1994 / ред. І. Гургула. – Львів; Основа, 1996. – 267 с.

15 лютого

ЗАГИНУВ ЗА УКРАЇНУ

Пам'ятник героям УПА у Славському на Сколівщині

Микола БИЛЕНЬ (1919-1947)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Микола Билень (псевдо Скригулець) народився в місті Сколе на Львівщині; провідний повстанський діяч Сколівщини, член ОУН. Влітку 1944 року вступив до сотні УПА «Месники». Восени того ж року був переведений на роботу в тереновій мережі ОУН. Виконував функції заступника господарського референта Сколівського районного проводу ОУН (1945-1946), а відтак очолив цю референтуру. Учасник багатьох боїв з окупантами. Загинув під час нападу підрозділу Міністерства державної безпеки СРСР на повстанську криївку в лісі Каменистім біля села Кам'янка Сколівського району у нерівному протиборстві з ворогом. Похований на Сколівщині.

ЛІТЕРАТУРА

Дем'ян Г. Билень Микола Володимирович [Текст] / Григорій Дем'ян // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2003. – Т. 2. – С. 600.

Дем'ян Г. Повстанський мартиролог Сколівщини [Текст] / Григорій Дем'ян // Сколівщина / Ін-т народознавства НАН України. – Львів, 1996. – С. 577.

Петро ПОЛТАВА – ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Петро ФЕДУН (Петро ПОЛТАВА) (1919-1951)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

У визвольній боротьбі українського народу 20-50-х рр. минулого століття особливе місце займає постать Петра Федун (псевдо Петро Полтава, Волянський, Север) – одного з провідних ідеологів та публіцистів, керівника головного осередку пропаганди Проводу ОУН, заступника голови генерального секретаріату Української Головної визвольної ради (УГВР), начальника політвиховного відділу головного військового штабу УПА.

Народився в селі Шнирів на Львівщині, у 1938 році закінчив українську гімназію в Бродах, наступного року вступив до Львівського медінституту, та був мобілізований до Червоної армії, після звільнення з німецького полону продовжив навчання.

Петро Полтава – головний ідеолог українського збройного підпілля ОУН-УПА другої половини 1940-х – початку 1950-х рр. Відомий як талановитий автор праць на теми українського націоналізму, визвольної боротьби, політики та геополітики. Значна кількість повстанських та ОУНівських листівок і відогуків була написана саме ним. Його публіцистика піднімала важливі, болючі питання. Він розглядав взаємодію національного і соціального у визвольній боротьбі народів світу, аналізував роль буржуазії у

суспільних перетвореннях. Реалізація ідеї безкласового суспільства, проголошував у своїх працях Петро Полтава, «*причиниться лише до зміцнення української нації, піднесе її на вищий ступінь національної спаяності і свідомості*». Отже, концепція Самостійної України – це концепція такого суспільного й економічного ладу в Україні, при якому не існуватиме експлуатації людини людиною.

Першим серед теоретиків новітнього європейського націоналізму ХХ століття Петро Полтава висунув фундаментальну тезу націоналізму про «систему вільних національних держав», але, що важливо, на своїх «етнографічних територіях». За піввіку до горбачовської «перебудови» він обґрунтував необхідність ліквідації т. зв. «залізної завіси», що розділила «демократичну» Західну і «тоталітарну» Східну Європу, унезалежнення від СРСР окупованих ним т. зв. країн «народної демократії» Східної Європи та розпаду СРСР на окремі незалежні національні держави, що, по суті, й було зреалізовано аж в 1990-х роках. Він вів якнайактивнішу збройну боротьбу з комуністичним режимом СРСР, передбачив його повний крах як ідейно, так і практично.

Петро Полтава нагороджений Срібним Хрестом Заслуги (1947), Золотим Хрестом бойової заслуги 1-го ст. та медаллю «За боротьбу в особливо важких умовах». Загинув у бою проти ВВ МДБ УРСР, які натрапили на його криївку в лісі біля села Новошин на Жидачівщині.

ЛІТЕРАТУРА

Полтава П. Хто такі бандерівці та за що вони борються: популярна брошура для під-радянського читача [Текст] / Петро Полтава. – 2-ге вид. – Дрогобич, 1991 – 64 с.

* * *

Герасимова Г. Полтава Петро (справж. прізвище, ім'я та по-батькові – Федун Петро Миколайович) [Текст] / Г. Герасимова // Енциклопедія історії України. – Київ, 2011. – Т. 8. – С. 361-362.

Петрусь Г. Вшанували пам'ять земляка [Текст] / Галина Петрусь // Голос відродження. – 2018. – 2 берез. – С. 1.

Шульський М. Петро Федун-«Полтава», його «Концепція Самостійної України»... та сучасність [Текст] / Микола Шульський // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. – Львів, 2017. – Вип.10. – С. 135-148.

1 березня

**Олександра СЕРБЕНСЬКА: «НЕ ДОСТАТНЬО ЗНАТИ,
ЩО УКРАЇНСЬКА – СОЛОВ’ІНА»**

Олександра СЕРБЕНСЬКА (1929)
До 90-річчя від дня народження

Олександра Сербенська народилася в містечку Золотий Потік на Тернопільщині у сім’ї службовців. Батько Антін був бухгалтером, мати Софія – економістом. З рідного дому Олександра винесла повагу до людей, любов до праці, рідної мови, народних обрядів. Середню освіту здобула у Бучацькій школі, яку закінчила в 1947 році із золотою медаллю. Потім навчалася заочно у Кременецькому учительському інституті і змушена була через складні матеріальні умови (передчасно помер батько) почати трудову діяльність: працювала бібліотекарем у Бучацькій середній школі, а згодом – учителькою у Нагірнянській семирічній школі. Впродовж 1951-1959 рр. навчалася у Львівському педінституті та аспірантурі за спеціальністю «українське мовознавство». Відтак протягом 13 років працювала на кафедрі української мови Львівського державного університету ім. І. Франка – викладачем-погодинником, потім лаборантом, викладачем і доцентом. Кафедра була для неї чудовою школою, тут вона спілкувалася з такими відомими вченими, як Іван

Ковалик, Петро Коструба, Юліан Редько, Броніслав Кобилянський, Микола Лимаренко та ін.

1965 р. О. Сербенська захистила кандидатську дисертацію «Про українську юридичну термінологію». Над цією темою вона продовжувала працювати і пізніше, опублікувала багато наукових статей («Історія українських юридичних термінів», «Взаємодія української літературної мови і діалектів у галузі юридичної термінології», «Основні тенденції розвитку сучасної східнослов’янської юридичної термінології» та ін.).

Новий етап у науковій та педагогічній діяльності Олександри Сербенської розпочався 1973 року з переходом на факультет журналістики ЛДУ ім. І. Франка. Спочатку вона працювала на посаді доцента кафедри стилістики і редагування (1973-1985), потім протягом 12 років завідувала кафедрою мови засобів масової інформації, а після захисту у 1992 році докторської дисертації на тему «Мова преси і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства» їй надано вчене звання професора цієї ж кафедри. Нині Олександра Антонівна – професор кафедри радіомовлення і телебачення.

Олександра Сербенська – відомий учений з багатьох питань української мови, зокрема лексикографії, культури мови ЗМІ, франкознавства. Вона автор і співавтор понад 200 наукових праць, у тому числі 10 словників, 14 посібників, методичних програм і порад з вивчення курсу сучасної української мови та практичної стилістики. Особливе визнання й авторитет принесли їй посібники «Антисуржик» (у співавторстві з О. Федик, Ю. Редьком та ін.; 1994), «Культура усного мовлення» (2004), які здобули прихильність широких кіл громадськості, «Українська мова. Практикум: Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих закладів освіти» (2000). Надзвичайно популярним за кордоном став посібник «Украинский язык для начинающих», створений Олександрою Сербенською разом із Зиновієм Терлаком. За ним вивчають українську мову в Болгарії, Польщі, Румунії, Росії, Чехії та інших країнах.

Великою заслугою Олександри Сербенської є її невтомна праця у підготовці та публікації колективних лексикографічних праць «Словник паронімів української мови» (1986, 2008), «Словник труднощів української мови» (у співавторстві з Д. Гринчишином, А. Капелюшним, З. Терлаком; 1996, 2002, 2006), який визнано одним з кращих серед поданих на конкурс Міністерства освіти України та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках програми «Трансформація гуманітарної освіти в Україні»; «Екологія українського слова. Практичний словник-довідник» (у співавторстві з М. Білоус; 2003) та ін.

Значних успіхів досягла Олександра Сербенська у дослідженні проблем франкознавства. Крім монографії «Мовний світ Івана Франка» (2006), її перу належить понад 20 наукових статей, присвячених мові Франка, його внеску у розвиток української термінології та ролі у становленні і розвитку газетно-публіцистичного стилю української мови. Заслужують на увагу наукові статті, в яких аналізується термінологічна лексика в епістолярній спадщині І. Франка, його концепція зв'язку мови і духовності.

У центрі наукових зацікавлень Олександри Сербенської – найгостріші й найболючіші питання сучасного мовного буття, культури усного, писемного і сценічного мовлення, що знайшли втілення у багатьох публікаціях, у численних виступах на радіо та телебаченні («Культура усного мовлення», «Наше усне мовлення: 30 запитань і відповідей», «Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей», «Проблеми культури української науково-технічної мови», «Феномен усного мовлення», «Рідна мова як політичний прапор нації» та багато ін.).

Олександра Сербенська – досвідчений педагог. Читає різні курси, зокрема курс сучасної української літературної мови, культуру мовлення і практичну стилістику, використовує у навчальному процесі нові технології та розробляє власні для навчально-методичного забезпечення WEB-ресурсу «Мовний калейдоскоп». Багато уваги приділяє підготовці висококваліфікованих кадрів через

аспірантуру. Під її керівництвом сім аспірантів успішно захистили кандидатські дисертації. Вона – активний учасник міжнародних, республіканських і регіональних конференцій, симпозіумів і нарад, активний член редколегій «Записок НТШ», «Праць філологічної секції», науково-теоретичного журналу «Українська мова», збірника «Телевізійна і радіожурналістика» та ін.

Окремий штрих у біографії Олександри Антонівни – активна участь у Науковому товаристві ім. Т. Шевченка. З 1992 року вона дійсний член Товариства, часто виступає з доповідями на загальних зборах і засіданнях мовознавчих секцій, друкується на сторінках «Записок НТШ» та «Вісника НТШ» («Мовна комунікація: практика і теоретичні засади Івана Франка», «Кольороназви у прозі Івана Франка» та ін.), публікує ґрунтовні рецензії на монографії В. Лизанчука, Н. Зелінської, Р. Зорівчак, Л. Масенко...

Про авторитет Олександри Сербенської як ученого і досвідченого та вимогливого педагога свідчить те, що її запрошують виступати опонентом на захистах докторських і кандидатських дисертацій, обирають членом і головою спеціалізованої ради. Про визнання Олександри Сербенської як відомого вченого і талановитого педагога є запрошення Ягеллонського (Краківського) і Вроцлавського університетів для читання лекцій та проведення консультацій з питань сучасної української мови і культури мовлення.

*За матеріалами статті
Дмитра ГРИНЧИШИНА*

ЛІТЕРАТУРА

Сербенська О. Олександра Сербенська: Моє улюблене українське слово – «гідність», а останнім часом дратує слово «патріот» [Текст] : розмова з професором-мовознавцем / вела Наталія Балюк // Високий Замок. – 2018. – 1 берез. – С. 6.

* * *

Теле- та радіожурналістика [Текст] : зб. науково-метод. праць на пошану Олександри Антонівни Сербенської / ред. М. Михалюк; МОН України. – Львів, 2009. – Вип. 8. – 339 с.

березень

ПЕРША САМВИДАВНА ГАЗЕТА

До 30-річчя з часу виходу у Львові самвидавної газети «Поступ» (1989)

Довідка

З кінця березня 1989 до липня 1990 року незалежне молодіжне Товариство Лева випускало самвидавний інформаційний вісник «Поступ», гаслом якого стали слова Івана Франка «Більше поту – менше крові!». Спочатку видання виходило раз на місяць, відтак раз на два тижні, на тиждень. Навесні 1991 року за сприяння фонду «Молода Україна», як продовження самвидаву, вийшов уже офіційно зареєстрований суспільно-політичний часопис (головний редактор – Володимир Панкеєв), а зі серпня того ж року – «Post-Поступ», який з перервами виходив до 1995 року, а з 2006-го відновлений новим складом редакції.

Колонки перших номерів видруковувались на портативній друкарській машинці, а склеєний макет переправлявся у Вільнюс, де за сприяння Литовського руху за незалежність «Саюдіс» тиражувався. А готовий номер назад до Львова поїздами перевозили різні кур’ери у

наплечниках, щоб уникнути арешту одночасно всього накладу. І таке траплялось, однак «органам» ані разу не вдалося конфіскувати весь тираж, а перевізників відпускали без серйозних наслідків. У кращі часи наклад сягав кількох десятків тисяч примірників, поширювався у всій Україні.

Наступним редактором став Олександр Кривенко, до видавничого гурту входили переважно активісти Товариства Лева Ігор Марков, Тарас Стецьків, Роман Турій, Ігор Гринів, Володимир Павлів, Андрій Квятковський, Ігор Коліушко, Орест Друль, Сергій Бадік, Святослав Пахолків, Ярослав Рибак. З редакцією самвидавного «Поступу» співпрацювали Михайло Косів, Михайло Осадчий, Олег Покальчук, Ігор Гавришкевич, Валентин Стецюк.

Редакція самвидавного «Поступу» випускала також додатки «Скарбниця» і «Світ дитини», побачило світ кілька книжечок кишенькового формату серії «Історична бібліотека „Поступу“» (редактор Ярослав Грицак). Один час редакція випускала дайджест новин, який komponував історик Ігор Підкова. У липні 1990 року редакція спільно з журналами «Пам’ятки України» та «Старожитності» випустила російськомовний дайджест найкращих статей.

Газета створила новий стиль вітчизняної журналістики, розкутий, іронічний. Вона стала медійно-культурним явищем, мала високий рівень суспільного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

Стецюк В. Товариство Лева і Литва (розповідає Іван Юзич, Торонто) [Текст] / Валентин Стецюк // Товариство Лева: 1987, 1988, 1989 / Валентин Стецюк. – Львів, 2012. – 112 с.

* * *

Кіпіані В. Сашко Кривенко. Пост-«Post-Поступ» [Електронний ресурс] / Вахтанг Кіпіані. – Режим доступу: <http://kipiani.org/samizdat/index.cgi?693> (дата звернення: 18.12.2018). – Назва з екрана.

Кіпіані В. Життя у «Поступі» [Електронний ресурс] / Вахтанг Кіпіані. – Режим доступу: <http://kipiani.org/samizdat/index.cgi?245> (дата звернення: 18.12.2018). – Назва з екрана.

6 травня

«ГЕЙ, СІЧ ІДЕ, ТРИЛЬОВСЬКИЙ ВЕДЕ!»

Кирило ТРИЛЬОВСЬКИЙ (1864-1941)
До 155-річчя від дня народження

**«Колись незалежна й соборна Україна матиме нові Січі,
і тоді січового Батька згадають «незлим тихим словом».**

Василь Лаврук, з прощального слова
на похороні К. Трильовського у жовтні 1941 року

«Коли гляну на своє життя, а головне на мою молодість, не маю чого нарікати!.. Та молодість, а передусім мій мужеський вік, це був час безперервної рухливості і праці «на народній ниві»... Та праця не давала мені матеріальних надбань – навпаки! Зате давала мені велике моральне вдоволення, тим більше, що я відчував і бачив, що нема нікого другого, хто міг би її виконати», – писав у спогадах видатний український громадсько-політичний діяч, організатор січового та січово-стрілецького руху в Галичині, адвокат, публіцист, видавець Кирило Трильовський. Великий син нації в добу української бездержавності на початку ХХ ст. відродив ідею власної військової сили. Він був одним із найдіяльніших і найпопулярніших лідерів Української радикальної партії, обирався до парламенту Австро-Угорщини, згодом увійшов до Української Національної Ради – законодавчого органу ЗУНР.

Кирило Трильовський народився в с. Богутині Золочівського повіту в сім'ї священика. Згодом родина переїхала на Покуття. Ходив до школи в Золочеві і Бродах, а до гімназії – в Золочеві і Коломиї. Після першого класу гімназії важко захворів і три роки жив в Ожидові, займався самоосвітою, багато читав, особливо українську літературу, твори великого Кобзаря: *«...я прийшов до переконання, що й наш народ, з такою традицією, як її описав Шевченко, повинен би боротися за своє визволення. Думка та завжди нуртувала в мені і вкінці скристалізувалася ділом – спершу в організуванні руханково-протипожежних товариств «Січ», а пізніше вже чисто військових товариств «Українські Січові Стрільці».* Великий вплив на хлопця мала повість М. Гоголя «Тарас Бульба», яка зміцнила його «козакофілство».

Вищу освіту здобував на правничому факультеті в Чернівцях, згодом у Львівському і Віденському університетах. Докторат складав у Краківському університеті, а адвокатський екзамен – у Львові. Ще в Коломийській гімназії Кирило створив спеціальну бібліотеку і проводив пропагандистську роботу з поширення творів Т. Шевченка, П. Куліша та ін. З 1884 року постійно займався народними справами, засновував по селах читальні (першу читальню «Просвіти» заснував разом з М. Кейваном та І. Сандуляком в с. Карлів Снятинського повіту), кооперативи, вів передвиборну агітацію.

Як один із творців ідеології Української радикальної партії К. Трильовський мав суттєвий вплив на розвиток української правової та політичної думки того періоду. Був членом головної управи УРП у Львові, проповідував ідеї М. Драгоманова, М. Павлика, І. Франка. Він – один з організаторів селянських страйків 1902 року, першого кооперативу «Народна спілка» в с. Спасі Коломийського повіту (1904). У 1905-1907 рр., агітуючи за загальне виборче право, К. Трильовський висунув гасла безоплатної передачі селянам усієї землі та боротьби з клерикалізмом. Проте найвагомим здобутком Кирила Трильовського було створення «Січей», мережа яких у першому десятилітті ХХ ст. охопила всю Східну Галичину та Буковину.

Перше українське пожежно-руханкове товариство «Січ» виникло 5 травня 1900 року у с. Завалля Снятинського повіту. Задекларовані як спортивно-протипожежні товариства, «Січі» ставили перед собою й політичні цілі. Вони виступали за загальне виборче право, за розширення мережі українських шкіл, приєдналися до боротьби за український університет у Львові. Це одразу ж викликало гоніння з боку крайової адміністрації, проте січовий рух набрав справді масового характеру. На червень 1914 року діяло 916 січових осередків, які об'єднували в своїх лавах понад 30 тисяч членів.

Діяльність «Січей» у Галичині супроводжувалася значним національним піднесенням. Цьому сприяло те, що Січовий Батько (або батько Кирило) – так з повагою називали Трильовського – сам укладав численні січові пісні і марші, видав низку статей, в яких роз'яснював засади січового руху, завдання, які ставила перед собою організація. Згуртовували людей свята «Січей», які збирали десятки тисяч «січовиків» в одностроях, вони стали демонстрацією українських сил, показували їх зростання в краї.

Для координації діяльності «Січей» у квітні 1908 року у Станиславові було створено центральну управу – Головний січовий комітет. З наближенням у Європі війни «Січі» все більше набирали мілітарних ознак. У 1912 році К. Трильовський став генеральним отаманом об'єднання «Січей» – Українського січового союзу, у рамках якого роком пізніше було засновано нову організацію – Українські січові стрільці. У час Першої світової війни він увійшов до складу Головної Української Ради, потім до складу Загальної Української Ради у Відні, з серпня 1914 р. очолив Бойову управу УСС.

У період національного будівництва на західноукраїнських землях К. Трильовський став членом Української Національної Ради ЗУНР (жовтень 1918 року), а пізніше ЗО УНР, членом комісії закордонних справ, увійшов до складу військової та адміністративної комісії УНРади, був заступником голови Окружної національної ради в Коломиї. У квітні 1919 року К. Трильовський був обраний до

обласної земельної комісії, яка мала реалізувати аграрну реформу. В УНРаді займав особливу позицію і відстоював необхідність партійного будівництва, зокрема відновлення діяльності радикальної партії, створив Селянсько-радикальний клуб, який став організатором Селянсько-радикальної партії, а в лютому 1919 року відновив видання в Коломиї радикальної газети «Громадський голос».

Після поразки ЗУНР К. Трильовський із сім'єю емігрував до Відня, де працював у кодифікаційній комісії при екзильному уряді Є. Петрушевича. Як представник Селянсько-радикальної партії Східної Галичини входив до виконавчого комітету Всеукраїнської національної ради (січень-квітень 1921 року). Заснував у Відні робітниче спортивне товариство «Січ», як його представник перебував на міжнародній робітничій олімпіаді в Празі.

К. Трильовський обирався депутатом австрійського парламенту у Відні (1907, 1911) та Галицького сейму у Львові (1913). Від самого початку своєї депутатської діяльності намагався піднести проблеми українського населення на загальнодержавний рівень. Зокрема, в 1908 році він разом з Томашем Масариком організував у Празі велике віче, на якому розповів чехам про переслідування, яких зазнає український народ у Галичині з боку польської адміністрації. К. Трильовський активно використовував парламентську трибуну для захисту прав та інтересів українського народу: за першу каденцію виголосив 11 великих промов, кожна з яких тривала 2-4 год., а під час обструкції українських послів неперевершений оратор виступив з 10-годинною промовою про порушення чинного законодавства, законних прав та інтересів громадян крайовими та місцевими органами влади. Він вніс 135 запитів, які стосувалися найрізноманітніших правових проблем: відшкодування державою шкоди, завданої повінню, право на володіння та користування зброєю пастухами для охорони свійських тварин, обов'язковість використання в судах української мови, право українських військовослужбовців відзначати українські свята тощо.

Упродовж усього життя він не припиняв адвокатської практики, захищаючи не тільки українців, але й представників інших народів. Зокрема, був захисником єврейського соціаліста М. Герера, виступав

одним з оборонців у знаменитому «процесі 101» над студентами, які домагалися відкриття українського університету у Львові.

Окремої уваги заслуговує публіцистична діяльність К. Трильовського. Він редагував часописи «Громада», «Зоря», «Хлопська правда», «Громадський голос», «Січовий голос», написав дві тисячі статей на суспільно-політичні, соціальні, культурно-освітні теми, підписуючись власним прізвищем чи псевдонімами, видав 80 брошур, календарі «Запорожець» і «Отаман», літературу для січових товариств, парламентські промови, монографії, історичні нариси (наприклад, «Про велику Французьку революцію», «Російська цариця Катерина II», «Боротьба італійців за свободу та соборність»). Кирило Трильовський був відомим поетом, частина з його пісень стали народними ще за життя автора («Гей, там на горі «Січ» іде», «Гей, Чорногора зраділа», «Про Січ славу, Запороже», «Хлопська пісня»).

Після повернення у 1927 році в Україну займався адвокатською практикою, важко пережив «золотий вересень» 1939 року. Четверо його дітей емігрували, а Січовий Батько потерпав від обшуків і переслідувань і більшовиків, і німців. Після тривалої недуги 19 жовтня 1941 року Кирило Трильовський помер, похований на коломийському цвинтарі «Монастирок».

Високоосвічений, багатогранний, активний, Кирило Трильовський був самобутньою постаттю, людиною переконань та чину. Його романтична та неспокійна натура, безкомпромісність і максималізм були відбитком драматичної епохи пробудження українського народу, служінню якому й присвятив своє життя до останньої хвилини.

*Дагмара ДИГАС,
редактор редакційно-видавничого сектора ЛОУНБ*

ЛІТЕРАТУРА

Трильовський К. 3 мого життя [Текст] / К. Трильовський. – Київ; Едмонтон; Торонто, 1999. – 278 с.

* * *

Арсенич П. Засновник «Січі» на Покутті [Текст] / Петро Арсенич // Дзвін, 1992. – № 3-4. – С. 139-141.

Гей, там на горі «Січ» іде!.. Пропам'ятна книга «Січей» [Текст] / збір. й упоряд. Петро Трильовський. – Едмонтон, 1965. – 432 с.

Глаголюк В. Передумови виникнення Українського січового стрілецтва. Подвижництво Кирила Трильовського [Текст] / В. Глаголюк // Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття. – Коломия, 2007. – С. 95-107.

Лазарович М. Гей, ви, стрільці січовії... Формування українського стрілецького руху в Галичині: причини, передумови, наслідки [Текст] / Микола Лазарович. – Тернопіль, 2004. – 34 с.

Мауріттсон М. Кирило Трильовський (1864-1941) і Січові стрільці [Текст] / Максим Мауріттсон // Укр. слово. – 2011. – 13-19 квіт. – С. 11.

Нагірняк Я. Кирило Трильовський – організатор січового руху в Галичині (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.) [Текст] / Я. Нагірняк // Вісн. нац. ун-ту «Львівська політехніка»: зб. наук.праць / МОНМС України, НУ «Львівська політехніка». – Львів, 2014. – № 784: Держава та армія. – С. 46-51.

На Україну повернусь [Текст] : [про К. Трильовського та його родин. гніздо в селі Богутин Золочів. р-ну] / редакц. ст.// Наша укр. справа. – 2018. – 1 берез. – С. 2.

Петрів М. Січовий батько: штрихи до портрета Кирила Трильовського [Текст] / М. Петрів, М. Гуйванюк, В. Ковтун та ін. – Коломия, 2012. – 64 с.

Томчик Р. Політична діяльність Кирила Трильовського у 1890-1914 рр. [Текст] / Р. Томчик // Вісник Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка «Україна – Європа – Світ». – Тернопіль, 2009. – Вип. 2. – С. 206-211.

Угрин-Безгрішний М. Українські Січові Стрільці [Текст] / Микола Угрин-Безгрішний // Календар Червоної Калини, 1924. – 36 с.

Чорновол І. 199 депутатів Галицького Сейму [Текст] / Ігор Чорновол. – Львів, 2010. – С. 186-187.

СИМВОЛ СВОБОДИ СЛОВА

*Георгій ГОНГАДЗЕ (1969-2000)
До 50-річчя від дня народження*

Біографічна довідка

Громадський діяч, опозиційний журналіст Георгій Гонгадзе народився в сім'ї українки Олександри Корчак та учасника грузинського дисидентського руху 1960-х рр. грузина Руслана Гонгадзе. З 1987 року навчався в Тбіліському інституті іноземних мов. У 1989 році був керівником інформаційного відділення очолюваного батьком Народного фронту «За вільну Грузію», який виступав за відокремлення Грузії від СРСР. У справах фронту у 1989-1990 рр. відвідував Балтійські республіки та Україну. Наступного року працював у Львівській обласній організації Народного руху України, журналістом львівської газети «Post-Поступ».

Під час збройних конфліктів в Абхазії й Осетії (1991) був там як журналіст, у Сухумі отримав поранення. У 1993 році закінчив Львівський національний університет ім. І. Франка, на Львівському телебаченні працював ведучим, керівником програми «Монітор». Переїхав до Києва, де був головним режисером творчого об'єднання «Центр Європи» (1993-1994), ведучим програм «Параграф», «Вікна плюс», «Вікна-новини», створених у рамках Міжнародного медіа-центру (1995-1997), телерадіокомпанії «Гравіс» (1998), керівником інформаційної служби «Вільна хвиля» на радіо «Континент» (1999-2000). У 2000 році став керівником інтернет-проекту «Українська

правда». Георгій зняв документальні фільми «Біль моєї землі» (1993), «Тіні війни» (1994), «Колиска» (1995), «Охоронці мрії» (1996).

У своїх публікаціях Гонгадзе різко критикував українську владу за її корумпованість і некомпетентність. Силкові структури, насамперед міліція, у різний спосіб намагались його залякати: у липні 2000 року він помітив стеження за собою і звернувся з відкритим листом до Генерального прокурора України. 16 вересня 2000 року Георгій вийшов із будинку на бульварі Лесі Українки та безслідно зник. Через три дні журналісти передали Президентові України Л. Кучмі відкритий лист з вимогою розслідувати причини зникнення Гонгадзе та оголосили початок акції «Знайдіть журналіста». Заявила протест і правозахисна організація «Міжнародна амністія».

2 листопада у лісі в Таращанському районі Київської області знайшли обезголовлене тіло разом з браслетом і медальйоном Георгія. 28 листопада лідер Соціалістичної партії України О. Мороз оприлюднив аудіозаписи, зроблені колишнім співробітником охорони Л. Кучми, офіцером СБУ М. Мельниченком, які засвідчили, що Л. Кучма і його найближче оточення, керівники МВС і СБУ мали безпосередній стосунок до зникнення Гонгадзе. Відтак розпочалась акція «Україна без Кучми». Це стало початком системної кризи влади, яка впродовж кількох наступних років намагалася всіляко заплутати хід розслідування справи Георгія. Але їй це не вдалося. За вбивство журналіста засуджений екс-начальник департаменту зовнішнього спостереження Міністерства внутрішніх справ генерал Олексій Пукач. Проте замовники розправи не покарані.

У серпні 2005 року Президент Віктор Ющенко посмертно присвоїв Гонгадзе звання Героя України.

ЛІТЕРАТУРА

Залізняк Б. Мирослава Гонгадзе: «Я маю свій біль у цій країні» [Текст] / Богдан Залізняк // Слово Просвіти. – 2017. – 7-13 груд. – С. 4.

Кіпіані В. Леся – українка, мама Георгія [Гонгадзе]. Історія життя журналіста, який зник [Текст] / Вахтанг Кіпіані // Укр. слово. – 2014. – 24 верес. – С. 8-9.

2 червня

НАРОДЖЕНИЙ ПІД МАКІВКОЮ

Григорій ДЕМ'ЯН (1929-2013)
До 90-річчя від дня народження

Життєвий шлях ученого-етнографа Григорія Дем'яна був всіяний терням. Науковцем він став всупереч переслідуванням і цькуванню з боку партійних і репресивних органів. Лише у старшому віці він зміг вільно зайнятися улюбленою справою й бодай частково оприлюднити колосальний етнографічний матеріал, зібраний протягом кількох десятиліть, та реалізувати свій науковий потенціал, досліджуючи новітню історію України.

Грицько народився у звичайній селянській родині в с. Грабівці біля підніжжя легендарної Маківки. Ця обставина справила визначальний вплив на його подальшу долю. Аура героїзму й боротьби за Україну, яку він відчував змалечку, ще більше посилилася в роки збройного опору проти новітнього московського окупанта. Юнак рано зрозумів також роль культури для життя народу, і вже в 16 років почав учителювати в рідному селі. Далі здобув фахову освіту в Стрийському педучилищі (1949), працював сільським учителем на Сколівщині й Буковині. У цей час з'являються перші наукові публікації вчителя, спочатку присвячені педагогічному процесові й шкільному краєзнавству. Він організовує екскурсії і

подорожі для своїх учнів Шевченківськими, Франковими й Лесиними місцями, Гуцульщиною, Львівщиною, Подніпров'ям і Таврією. За 40 років педагогічної діяльності виховав тисячі українських патріотів, прищепив їм любов до «малої батьківщини», рідної мови й культури. Згодом коло його інтересів значно розширилося. У роки хрущовської «відлиги» молодий науковець активно досліджує проблеми місцевої історії і краєзнавства, етнографії, фольклористики, мистецтвознавства, архівознавства, працює в бібліотеках і архівах, публікує багато різноманітних матеріалів у періодиці та фахових журналах («Український історичний журнал», «Архіви України», «Радянська школа», «Українська мова і література в школі», «Жовтень»). 1960 року він закінчив історичний факультет Львівського університету. Мріяв стати вченим-істориком, тож вступив до аспірантури Ужгородського університету й підготував дисертацію «Іван Вагилевич як історик та етнограф». Однак захистити дисертацію 1971 року не вдалося. В УРСР розгорілася запекла боротьба проти українського «націоналізму», активний учитель і науковець був вдячною мішенню для цькування владою. Та це не завадило панові Григорію займатися збиранням етнографічно-фольклорних матеріалів, писати рецензії на монографії та збірники документів, публікувати статті про архівні знахідки. Особливо його цікавили діячі культури М. Устиянович, С. Воробкевич, Є. Ярошинська, О. Бачинська, М. Скорик, каменярі М. Рінило, М. Бумба, Б. Дем'ян.

Чи не найбільше часу й зусиль доклав Г. Дем'ян до збирання й опрацювання українського фольклору. Це тисячі народних пісень, записаних у Галичині, на Поділлі й Кубані, збірки прислів'їв і приказок, легенд і переказів, міфологічних оповідей, матеріали про народне будівництво, ремесла, промисли, шляхи сполучення і транспорт, народний календар, сімейні обряди. Як написав про це Вадим Скуратівський, «чистими і невтомними руками однієї людини зібрано стільки, скільки не спромоглися зробити за довгі роки діяльності цілі колективи наукових інституцій». Етнограф М. Глушко вважає, що вчений описав понад 50 тисяч зразків усної

народної творчості. Частина його записів увійшла до збірників «З гір Карпатських», «Народні оповідання», «Легенди та перекази», «Дитячий фольклор» та ін. Особливістю фольклористичної діяльності вченого було те, що він за найменшої ж можливості першим почав вивчати повстанський фольклор ХХ ст. й опрацьовувати його на наукових засадах. Пригадую, як він привіз до Історичного архіву віднайдені в бункері повстанські документи, а архівні реставратори здійснювали їх консервацію. Взагалі пан Григорій з великою повагою ставився до нас, фахових архівістів, і жартома скаржився, що Господь не дав йому весь час працювати з архівними джерелами й здобути такі знання, як ми.

З початком горбачовських реформ учитель Дем'ян зміг повернутися до наукової роботи. У січні 1989 р. він, вигравши конкурс, став науковим співробітником Львівського відділення інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, а вже у вересні захистив дисертацію про І. Вагилевича. Матеріали дисертації у 1993 році вийшли у формі монографії. Та основним напрямом його наукових зацікавлень в подальші десятиліття було дослідження історії національно-визвольних змагань ХХ ст. Як науковець він зумів на архівних матеріалах вивчити діяльність С. Бандери, Р. Шухевича, Я. Стецька, В. Кука, О. Гасина та інших діячів ОУН-УПА й опублікувати ці дослідження. 2000 року вийшов перший том праці Г. Дем'яна «Бандерівці».

З відродженням НТШ Григорій Дем'ян активно долучився до роботи Етнографічної комісії, опублікував у «Записках НТШ» розвідки про Михайла Зубрицького та українські повстанські пісні, низку рецензій. З 1992 року був дійсним членом НТШ, отримав пам'ятну медаль М. Грушевського. Ще раніше, 1989 року, він став першим лауреатом народознавчої премії ім. П. Чубинського.

У роки незалежності виходять збірка біографічних нарисів «Таланти Бойківщини» (1991), методичні вказівки «Як підготувати повстанський мартиролог району» (1998), ґрунтовні документальні дослідження «Іван Вагилевич – історик і народознавець» (1993), «Українські повстанські пісні 1940-2000-х років» (2003), «Генерал

УПА Олекса Гасин – «Лицар» (2003), «Українська фольклористика в Галичині кінця XVIII – початку XIX ст.» (2004), «Український повстанський фольклор: матеріали до бібліографічного покажчика» (2005), «Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах та спогадах» (2006), «Грабовець: історико-народознавче дослідження» (2007).

Активна громадянська позиція логічно вилилася й у політичну діяльність: протягом 1994-1998 рр. він був депутатом Верховної Ради України, причинився до низки законодавчих актів в галузі культури, до реабілітації ветеранів ОУН-УПА, відновлення історичної пам'яті народу. Також домігся встановлення «гірської» надбавки для сільських учителів, бібліотекарів і клубних працівників. Однак і в цей час він залишався простою і скромною людиною, був правдивим і відвертим.

До кінця життя Григорій Дем'ян працював науковим співробітником в Інституті народознавства. Помер на рідній Бойківщині 2013 року, похований у селі Грабівці.

*Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик*

ЛІТЕРАТУРА

Дем'ян Г. Українська фольклористика в Галичині кінця XVIII – початку XIX ст. [Текст] / Григорій Дем'ян; Інститут народознавства НАН України; відділ фольклористики; відп. наук. ред. В. Сокіл. – Львів: Афіша, 2004. – 223 с.

Дем'ян Г. Українські повстанські пісні 1940-2000-х років [Текст] / Григорій Дем'ян. – Львів; Київ, 2003. – 581 с.: іл.

* * *

Глушко М. Дем'ян Григорій Васильович [Текст] / Михайло Глушко // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 364.

червень

ПРОВІДНИЙ ЧАСОПИС ГАЛИЦЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА

*До 130-річчя (1889) з початку виходу у Львові
педагогічно-наукового журналу «Учитель»*

Довідка

Друкований орган Українського педагогічного товариства (до 1911 року – Руського товариства педагогічного) виходив з червня 1889 до червня 1914 року раз на два тижні, з 1911 року – раз на місяць. До 1892 року друкувався етимологічним правописом, тобто традиційно-історичним правописом, характерним для староукраїнської мови.

Редакторами видання були Теофіл Грушкевич (1890-1893), Іван Копач, Василь Щурат, Іван Ющишин (1911-1914). У часописі публікувалися Михайло Грушевський, Іван Франко, Степан Ковалів, Григорій Шерстюк, Яків Чепіга, Спиридон Черкасенко, Максим Гехтер та ін.

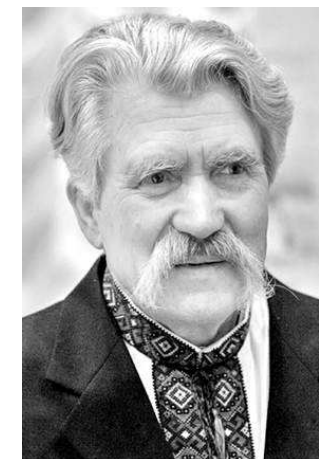
З 1905 року «Учитель» поширив тематику на актуальні педагогічно-виховні проблеми, питання шкільного і домашнього виховання на всіх українських землях і в інших європейських країнах, містив наукові розвідки, хроніку з життя виховних і наукових установ, огляди й рецензії.

ЛІТЕРАТУРА

«Учитель» [Текст] // Енциклопедія українознавства / гол. ред. Володимир Кубійович; Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3473.

7 липня

**Левко ЛУК'ЯНЕНКО: «ТВОРЕЦЬ НА НАШОМУ БОЦІ.
МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС»**

Левко ЛУК'ЯНЕНКО (1928-2018)

До роковин смерті

З кінця 80-х років ХХ ст. Левко Лук'яненко почав літературну кар'єру, написав багато книжок. Найвідомішою роботою стала книга «Сповідь у камері смертників» (1991), в якій він змалював свою боротьбу за незалежність України. Серед його робіт варто відзначити і такі твори: «Що далі?» (1989), «За Україну, за її волю...», «Вірую в Бога і в Україну» (1991), «Не дам загинуть Україні!» (1994), «Народження нової ери» (1997), «У країні кленового листка» (1998), «Національна ідея і національна воля», «Незнищенність» (2008), «Де ти, доле України?» (2011), п'ятитомник «З часів неволі» (2005-2013), а також численні статті. В останні роки Левко Лук'яненко охоче спілкувався з журналістами, активно користувався Фейсбуком, дописував на сайти популярних інтернет-видань. У найяскравіших цитатах українського політика – роздуми про долю України, переломні моменти її історії, про минуле, а також багато про майбутнє, у яке він вірив до останнього подиху.

«23 серпня 1991 року в мою голову прийшла найважливіша думка. Ми обговорювали порядок денний на 24 серпня. І я запропонував проголосити Україну незалежною державою. Якби я

промовчав, то ми б наступного дня ухвалювали закони Української радянської соціалістичної республіки».

** * **

«Що сталося далі? Після проголошення незалежності почала діяти арифметика. Так, комуністи проголосували за незалежність. Але залишилися при владі. Хто б їх усунув? Самі себе вони не усунуть. А опозиції була третя частина... Тому закони проходили в їхній редакції, а не нашій. І ми втратили вплив. В Україні не вийшло переходу від колоніального стану до незалежності. Було переповзання. Воно до сьогоднішнього дня не завершилося».

** * **

«Мойсей виводив євреїв з єгипетської неволі 40 років. Водив їх по пустелі, поки не померли старі люди і не народилося нове, вільне покоління. Старе ж тягнуло в Єгипет, бо там давали їсти і роботу. От у нас є нове покоління, яке народжується в умовах свободи. Прискорити прогрес майже неможливо».

** * **

«Вимагати, щоб люди на закаті своїх років були передовим загоном у боротьбі за українську Україну, означає не знати історії, яка свідчить, що завжди велику війну веде нове покоління, і тільки окремі особи з попередньої війни беруть участь у наступній».

** * **

«Творець! Він на нашому боці, бо на нашому боці історична правда. Пізнання її веде до прозріння українців і розуміння тієї великої істини, що українці – окрема нація, яку Творець наділив найкращими земними теренами і дав нам окрему долю. Зазіхання на життя нації суперечить людській моралі, як суперечить їй заволодіння чужим добром, крадіжка чужого. Ця наша національна праця схилить нас на допомогу все більше країн світу, що пришвидшить відродження України».

** * **

«Я б хотів повернути смертну кару. Щоб злодії, які крадуть мільярди гривень, щоб їх розстрілювали просто публічно на площі перед телевізійними камерами».

** * **

«(Обітниця небу) з'явилася відтоді, як дізнався про нашого національного героя Северина Наливайка. І надалі думка, що Україна гідна бути незалежною державою, вже не полишала, а збагачувалася, розширювалася, укріплювалася. У 20 років я дав обітницю небу – здобути Україні волю».

** * **

«Все життя я бачив себе однією з ланок у ланцюжку боротьби за незалежність України. Я для себе вирішив, що взяв прапор боротьби за незалежність України з рук УПА і повинен пронести його стільки, скільки зможу. Це і була моя місія».

** * **

«Боже, дай моїй голові силу випромінювати думку, щоб через надземну сферу запалювати шляхетні душі українців на боротьбу за самостійність».

** * **

«Російська Федерація – зменшена імперія зла – увійшла в суперечність із технічними, гуманітарними й моральними реаліями 21 століття й має бути демонтована. Задля реальної свободи України, задля національної свободи Ічкерії, Татарстану, Башкортостану та інших народів, що перебувають у московському колоніальному ярмі, – почніть мобілізацію (на добровільній основі) людей різних національностей, передусім громадян колишнього СРСР та країн так званої народної демократії, до української армії! Закличте уряди й народи, що дорожать національною свободою, до спільної боротьби проти імперії зла за звільнення московських колоній і вільного їх розвитку».

** * **

«В принципі Москва безсила проти України: 280 років українці допомагали московітам будувати російську імперію, а тепер доля зобов'язує нас її зруйнувати. І ми це зробимо. У 1991 році була перша фаза розвалу, коли вийшли з-під влади Москви союзні республіки; а тепер з-під російської неволі вийдуть автономні республіки – понад 60 суб'єктів федерації. Це все колонізовані народи з пригнобленою самобутністю».

** * **

«Через те, що Україною 20 років керували не патріотичні сили, а люди, виховані в антиукраїнському, промосковському дусі, вони розікрали величезний промисловий потенціал, розтягнули його, знищили на догоду комусь, збільшили конкурентів української галузі. Але навіть попри те, що п'ять мільйонів українців змушені були покинути батьківщину і поїхати за кордон у пошуках куска хліба, у цьому є й позитивний момент. Бо всі ці люди тепер є так би мовити дипломатами від України, вони знайомлять світ з Україною, з їх уст і іспанці, і португальці, і мешканці інших країн дізнаються, що Україна – не Росія, що ми маємо окрему мову, окремі традиції. Україна спростовує московські брехні. Це так само важливо для утвердження української нації у світі».

** * **

«Захід – це держави, кожна з яких є егоїстична і дбає про свій народ. І це нормальне явище. Ненормальними на світовій арені ми є, українці, бо нас виховувала Москва, що ми інтернаціоналісти. У нас убивали національне почуття. З українців робили «гомосовєтікусів». Ми вийшли покаліченими – у нас низька зовсім національна свідомість і в нас дуже низька громадянська активність. Це те, з чим ми вийшли з російської тюрми народів. А у світі кожен народ знає, що от його батьківщина, ось його держава, ось його влада, яка дбає про добро цього народу. Тому в світі панує національний егоїзм. А ми – інтернаціоналісти, ми не готові до захисту України. 25 років ще малувато, щоб ми усвідомили, що тільки полюбивши цю країну, тільки організувавшись у межах України, тільки створивши українську націоналістичну владу – ми почнемо відроджуватися».

** * **

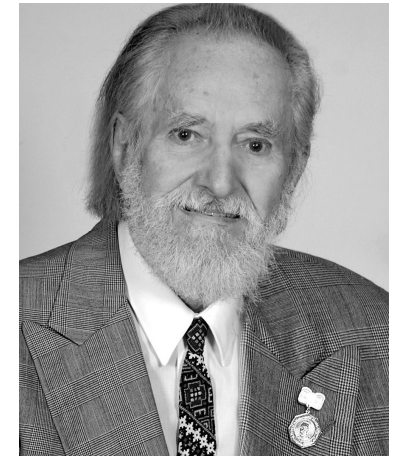
«Будьте сміливі, покладайтеся на долю і не бійтеся смерті. А найбільше любіть свій край, своїх батька й матір, любіть Україну. За парканом не сховатися. Особисте щастя і добробут можливі тільки в щасливій, захищеній і шанованій Батьківщині».

** * **

«Майбутнє України залежить від українців. Хоч би як ворожі сили діяли проти України, Україна достатньо велика, щоб, здобувши державну волю до боротьби, нейтралізувати антиукраїнські плани. Індекс генетичного розуму українців один з найбільших у світі».

9 липня

ФІЗІОЛОГ, ІСТОРИК МЕДИЦИНИ

Ярослав ГАНІТКЕВИЧ (1929)
До 90-річчя від дня народження

Ярослав Ганіткевич народився у місті Радехові на Львівщині. Його доля не була позбавлена дотиків тернових колючок. Після закінчення Львівського медичного інституту (1951) працював шкільним лікарем-невропатологом у Радехівському районі, того ж року вступив до аспірантури. У 1955 році Я. Ганіткевич захистив кандидатську дисертацію на тему «Вплив втрати та затримки жовчі на процеси збудження та гальмування кори головного мозку» і залишився працювати на кафедрі нормальної фізіології. Але через ідеологічні утиски змушений був залишити кафедру. Переїхав до Івано-Франківська, де працював асистентом, а з 1959 року – доцентом кафедри нормальної фізіології медичного інституту. 1968 року захистив докторську дисертацію «Жовч і діяльність нервової системи», а за два роки був обраний професором, завідувачем кафедри фізіології людини і тварин Чернівецького університету. Унаслідок конфлікту, пов'язаного з намаганням відстояти викладання українською мовою, у 1981 залишив університет і повернувся до Львова, але належної посади для науковця не було.

З 1989 до 1999 року проф. Я. Ганіткевич очолював лабораторію, яка спеціалізувалася на вивченні жовчнокам'яної хвороби. Вона була

організована у Львівському медичному інституті за сприяння академіка Михайла Павловського. Тут успішно досліджував проблеми фізіології і патології жовчовидільної системи, фізіологічну роль поверхнево-реактивних речовин, рекреацію. Як науковий керівник вчений підготував зі своєї спеціальності понад 3000 лікарів і кілька сотень біологів, сімох кандидатів наук. Його науковці і випускники відомі далеко за межами України.

Я. Ганіткевич – засновник та перший голова Лікарської комісії відновленого у Львові НТШ, ініціатор видання та редактор перших томів «Лікарського збірника». Він зробив вагомий внесок у висвітлення історії української медицини. Так, з близько 500 наукових праць професора понад 200 – історичні розвідки про видатних лікарів.

Безупинно і з надзвичайною наполегливістю працював у бібліотеках, шукав і знаходив відомості про ліквідовані українські медичні інституції, про вчених, яких звинувачували в буржуазному націоналізмі, знімали з керівних посад, фізично знищували або засилали на довготривалі терміни в ГУЛАГи. 542 сторінки своєї книжки «Українські лікарі – вчені першої половини ХХ століття та їхні наукові школи» (2002) Ярослав Ганіткевич присвятив розквіту і трагедії української медичної науки.

Статті Я. Ганіткевича з проблем відродження української медичної освіти і науки опубліковані в численних українських виданнях: «Лікарська справа», «Українські медичні вісті», «Фізіологічний журнал НАНУ», «Медична освіта», «Вісник соціальної гігієни», «Агапіт», «Львівський медичний часопис», «Лікарський збірник НТШ», «Народне здоров'я».

Побачили світ фундаментальні праці «Історія української медицини в датах та іменах» (2004), «Українські лікарі. Біобібліографічний довідник. Книга 3» (2008). Аналіз діяльності українських лікарів – учених ХХ століття зводиться, за словами автора, до сумного висновку: *«Доробок вчених, як і їх науково-організаційна та громадсько-політична діяльність в УРСР, належали до заборонених тем. Тоталітарний режим намагався*

викреслити з нашої історії тих, хто прагнув до розбудови державності України, до розвитку української медицини».

Професор Ярослав Ганіткевич першим з українських науковців опублікував у журналі Міжнародного товариства історії медицини «Vesalius» (Лондон, 2005) статтю «The History of Ukrainian Medicine», в якій подано історію розвитку медицини на українських землях від Київської Русі до наших днів. Багатий фактичний матеріал, який зібрав автор за роки копітких досліджень, дає йому підстави ставити питання про необхідність розвитку української історії медицини як науки і університетської дисципліни, що, крім того, досліджує історію світової медицини, внесок українців у її розвиток. Він є співавтором першого – і досі єдиного – українського підручника з історії медицини (2004).

Висунутий на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки (2009) цикл наукових праць Я. Ганіткевича, об'єднаний тематикою і спрямований на розвиток української медико-історичної науки, є вагомим внеском у національне відродження української медичної науки і освіти, має велике значення для формування державотворчих процесів в Україні, підвищує авторитет української медико-історичної науки у світі. Праця фізіолога, історика медицини професора Ярослава Ганіткевича належно оцінена. Він лауреат премії ім. І. Огієнка, дійсний член НТШ, стипендіат Президента України, член міжнародного товариства істориків медицини, професор-стипендіат Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Зиновія СЛУЖИНСЬКА,
дійсний член НТШ

ЛІТЕРАТУРА

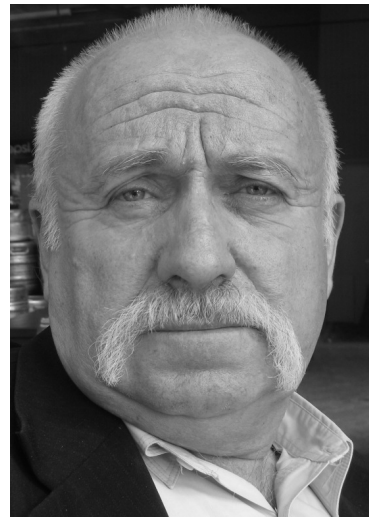
Ярослав Ганіткевич [Текст] : бібліогр. покажч. / уклад.: Зиновія Служинська, Галина Белявська. – Львів: ПАІС, 2018. – 105 с.

Павловський М. Ганіткевич Ярослав Володимирович [Текст] / Михайло Павловський // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 5. – С. 373-374.

Служинська З. Наші славні НТШівські ювіляри [Текст] : [про проф. Ярослава Ганіткевича] / Зиновія Служинська // Вісн. НТШ. – 2009. – № 42. – С. 59-60.

26 серпня

«НЕ КИНУ НІКОМУ ЗЛИХ СЛІВ НІ ОДНОГО – ЛАСКАВІСТЮ СЕРЦЯ УСІХ ОБІВ'Ю»

Богдан ЧЕПУРКО (1949)
До 70-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Богдан Чепурко – один із чільних представників українського модернізму в сучасному письменстві, філософії, етнопедагогіці та мовознавстві. Він народився в селі Осівці на Тернопільщині. Закінчив українську філологію у Львівському університеті ім. Івана Франка, працював учителем, методистом львівських профспілок, редактором у видавництвах та філармонії, завідувачем відділу фольклору Музею народної архітектури і побуту у Львові, завідував відділом мистецтва журналу «Дзвін», вів критику в журналі «Річ», поезію – в «Літературному Львові», був головним редактором освітянської газети Львівщини «Основа».

Видав понад десяток поетичних збірок, народознавчі трактати «Українці» (1991) та «Небесна родина» (1994), новаторський, глибоко патріотичний буквар «На білому світі» (1997), методичний посібник «За образом і подобою Слова» (1997), читанку «Хрещатий барвінок» (2004), три книжечки для дітей, низку гумористичних творів, філософське вибране – «Книга перетлумачень» й «Полігон Господа Бога» (2014).

Богдан Чепурко – лауреат Всеукраїнської премії «Благовіст» (2000) за своєрідну ліричну драму покоління – перше поетичне вибране «Подільська височина», Міжнародної премії Організації Оборони Чотирьох Свобід України за найкращу поему про Україну (2000), обласної премії імені М. Шашкевича (2005) за вибрані твори «Викрадення Європи». Висувався на здобуття Шевченківської премії (2005).

Поетика Богдана Чепурка – філософсько-метафорична, заряджена позитивною енергетикою і світлоносністю. Його школярські вірші динамічні й барвисті, студентська лірика вражає юнацькою безоглядністю, вільною, відкритою душею. Політичний епос зрілого періоду представлений поемами «Квіти» (1972) та «Втікаюча Батьківщина» (1973) – яскравим документом спротиву тоталітарному режиму. «Сезон мертвих дощів» (1972-1988) завершує поетичні візії перших двадцяти п'яти років творчості; «Подільська височина» об'єднує сповідальну лірику 1986-1996 рр.; «Матриця духа» оголює сенс буття нації; «Листки озону» та «Неуникні ритми» відкривають читачеві майстра мініатюри...

У 2009 році побачили світ книжечка римованих віршів «Лірика» й томик верлібрів «Старовинні дощі». За два роки вони об'єднались у книзі «Барвінок на зрубі», яка містить ще й топонімічні вірші та графіку Богдана Чепурка. Збірка «Молодильні мелодії» заявила про себе в 2013 році, напередодні Майдану. Вибране «Бручевиця – кров нестерпна» автор присвятив боротьбі за Незалежність України: записав перекази про історичну минувшину краю, коли над ріками в басейні Дністра *«були такі битви, що кров бручила по схилах пагорбів, а люди буквально закопувались у породу»*.

Новою сторінкою поетичного змагу Богдана Чепурка стала книжка «Викрадення Європи». У кращих віршах 1997-2004 рр. автор продемонстрував єдність чуттєвого образу й строго аналітичної думки. У «Карбах на місцевості», написаних переважно у третьому тисячолітті, автор мистецьки обживає топоніміку рідного краю. «Мед з полину» презентує лірику новоліття – найбільш зрілі та вивершені римовані вірші. «Кров нестерпна» точиться з ран Небесної сотні та

фронтів протимосковської війни ХХІ століття. «Час рікою пливе» об'єднує вибрані пісенні тексти.

Богдан Чепурко – глибоко національний поет, який у своїй справі завжди послідовний і ніколи не пристосовується. Він завжди у пошуках, підсумовує, аналізує, опрацьовує нотатки, збагачує їх новими матеріалами та пише нові твори. Крім того, він відомий науковець, критик, дослідник явищ сучасного літературного, культурного розвитку з позицій їх естетичних вартостей у долі народу.

ЛІТЕРАТУРА

Чепурко Б. Артерії роду [Текст] / Богдан Чепурко // Дзвін. – 2017. – № 4. – С. 5-15. – Зміст: Така смутна моя країна; Верби; Тайна та ін.

Чепурко Б. Бручевиця – кров нестерпна [Текст] / Богдан Чепурко. – Тернопіль, 2014. – 635 с.

Чепурко Б. Вітер нашої землі [Текст] / Богдан Чепурко. – Львів: Каменяр, 1990. – 34 с.

Чепурко Б. На Київ [Текст] / Богдан Чепурко // Вільне життя плюс. – 2014. – 24 січ. – С. 3.

Чепурко Б. Чом ти, гуско, боягузка? [Текст] / Богдан Чепурко. – Київ: Веселка, 1988. – 16 с.

* * *

Богдан Чепурко одержав першу нагороду на конкурсі на кращу поему, присвячену відновленню Самостійності України Актом 24 серп. 1991 р. Конкурс відбувся в США [Текст] : [за поему «Чорнозем слова»] // Літературна Україна. – 2001. – 1 лют. – С. 1.

Смоляк Б. Безбережжя: з-над плину лірики Богдана Чепурка [Текст] / Богдан Смоляк // Дзвін. – 2018. – № 6. – С. 211-214.

29 серпня

КОМАНДУВАЧ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

Мирон ТАРНАВСЬКИЙ (1869-1938)
До 150-річчя від дня народження

Життєвий шлях Мирона Тарнавського був нетиповим для галицького українця. Він був одним із небагатьох, кому пощастило потрапити до вищого командного складу австро-угорської армії і стати, щоправда, вже в УГА, генералом.

Мирон народився в селі Бариліві Бродівського повіту в родині священика Омеляна Тарнавського. Уже з дитячих літ він мріяв стати військовим. Освіту здобув вдома та в німецькій гімназії у Бродах. Улюбленими дисциплінами хлопця були математика й фізика, однак інших предметів не любив. Не допомогло й переведення до Львова. І лише завдяки наполегливості батька Мирон таки здобув гімназійну освіту. Після закінчення гімназії юнак навчався у старшинській школі у Львові, служив у стрілецькому батальйоні в Бродах. За рік склав екзамени й отримав звання лейтенанта. У 22 роки, спробувавши й канцелярського «хліба» (знову ж таки, на цьому наполіг батько), повернувся на військову службу. 1898 року отримав наступне звання – поручника, 1907-го – капітана. Для багатьох військових це ставало найвищим досягненням: в Австро-Угорщині велику роль відігравало національне й соціальне походження офіцерів, а ще більшу – майновий стан родини. Через це серед українців було зовсім небагато

вищих офіцерів. У випадку Тарнавського вирішальну роль відіграли його особисті якості: дисциплінованість, любов до зброї, коней, бажання стати кращим серед офіцерів. До того ж військові частини, в яких служив Тарнавський, комплектувалися переважно українськими новобранцями, а ті, зрозуміло, краще ставилися до командира-українця й краще виконували бойові завдання.

З вибухом Першої світової війни досвідчений офіцер на чолі свого підрозділу відзначився у низці запеклих боїв під Бродами, Буськом, Львовом, Яновом. За мужність він отримав кілька австрійських і німецьких нагород. 26 жовтня 1914 року Тарнавського було важко поранено під Строневицями. У шпиталях він пробув до весни 1915 року, на фронт повернувся під час австрійського наступу, брав участь у боях під Славськом, а в районі Золотої Липи вже як командир батальйону 35-го полку вперше співдіяв з січовими стрільцями, познайомився з М. Галущинським, Д. Вітовським, В. Дідушком, Г. Коссаком. Від них почув про можливість створення після завершення війни Української держави. Стрілецька ідея не лише захопила офіцера, але й змінила все його життя. У січні 1916 року Тарнавського призначили керівником вишколу УСС, спочатку у Свистільниках, потім у Розвадові. 1917 року йому присвоїли чергове звання отамана (майора). У Розвадові українці почули про універсал Центральної Ради, що проголошував незалежність України. Аби перешкодити революційним настроям в армії, командування почало наступ між Куропатниками й Бишками (Тернопільщина). Тут Тарнавський командував куренем, за успішну операцію отримав австрійський орден Залізної Корони та німецький Залізний Хрест.

Під Куропатниками стрільці зазнали великих втрат, у легіоні залишилося лише 450 бійців, багато старшин, у т. ч. і командант легіону Ф. Кікаль, потрапили в полон. У цій ситуації отаман Тарнавський очолив УСС, однак дуже швидко його усунули з цієї посади через проукраїнські настрої.

Після Берестейського миру майор Тарнавський був у складі австро-німецького корпусу, відрядженого проти більшовиків у

Наддніпрянщину. Він був інспектором з українських справ, який допомагав усунути непорозуміння між австрійцями й місцевими, потім – помічником коменданта Жмеринки, а навесні 1919 року керував Дарницьким табором для австріяків, що поверталися з російського полону. У цей час йому присвоїли звання підполковника (після курсів Генштабу) і призначили командиром чеського полку біля Бірзули, звідки частину перекинули на італійський фронт командувати 16-м полком піхоти, набраним з поляків. Після розпаду Австро-Угорщини підполковник повернувся в Галичину, однак у Львові його заарештували поляки, відправили у табір Домб'є. Після звільнення через хворобу він поїхав до Відня, звідти дістався до Станиславова. Д. Вітовський призначив його командиром групи «Схід», потім – II корпусу. Як генерал-четар Тарнавський відіграв помітну роль у Чортківській офензиві, після чого диктатор Петрушевич призначив його командувачем усієї Галицької армії.

Після відходу з Галичини УГА опинилася у скрутній ситуації: епідемія тифу перетворила армію на суцільний шпиталь. Безвихідна ситуація змусила генерала укласти перемир'я з денікінцями. Це стало підставою для усунення Тарнавського від командування. Певний час генерал переховувався у Києві, 1920 року повернувся в Галичину, і знову потрапив до польського табору, де був до кінця року. Через складні матеріальні умови він мусив покинути Золочів і перебратися до села Черниці. Тут він і помер 29 червня 1938 року. Похороном генерала займався спеціальний комітет на чолі з полковником Андрієм Мельником. Похорон перетворився на величаву маніфестацію за участі не лише колишніх вояків, але й представників всього українського народу.

*Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ, історик*

ЛІТЕРАТУРА

Генерал Мирон Тарнавський (1869-1938) [Текст] : зб. ст. і матеріалів / упоряд. В. Стрільчук. – Броди: Просвіта, 2011. – 320 с., іл.

Панькевич О. Генерал Мирон Тарнавський [Текст] / О. Панькевич. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 2005. – 32 с., іл.

Якимович Б. Генерал Мирон Тарнавський – життя і чин [Текст] / Богдан Якимович. – Львів, 2012. – 28 с.: іл. – (Серія «Честь і чин»).

НАЙДАВНІШИЙ ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ

*До 100-річчя (1919) виходу в світ
першого номера часопису «Світ дитини» –*

Довідка

Перше дитяче періодичне видання в Україні – ілюстрований часопис – друкувалося у Львові в 1919-1939 роках, у 1923-1925 роках – як додаток до журналу «Молода Україна». Наклад – 4-5 тисяч примірників. Спочатку виходило двічі на місяць – кожного 1-го та 15-го числа, з 1925 року – раз на місяць. Почало діяти і видавництво з такою ж назвою.

Активний діяч Взаємної помочі українського вчителства, видавець і перший редактор Михайло Таранько так охарактеризував завдання виховання дитини: *«Бажає при сему видавництві згуртувати всі наші найкращі сили, щоб дати під теперішню хвилю здоровий та багатий духовний корм українській дитині. Щоб часопис цей учинити принадливим та інтересним...»*. І це йому вдалося: «Світ

дитини» гуртував навколо себе найкращих педагогів, дитячих письменників, ілюстраторів Західної України. У видавництві спочатку неперіодично, а з 1934 року щомісячними книжечками, виходила «Дитяча бібліотека» українських авторів і перекладів світової дитячої класики, потім ще «Бібліотека для молоді», «Пластова бібліотека». У цих серіях вийшло понад 230 назв книг провідних тогочасних письменників на найактуальнішу тематику.

Педагогічну і національно-виховну роль часопису, як і загалом видавництва «Світ дитини», важко переоцінити. На його виданнях виховувались діти і в Україні, і в діаспорі.

Радянська влада, яка встановилася у вересні 1939 року, унеможливила випуск журналу, а його засновник, видатний педагог і публіцист М. Таранько закінчив своє життя у сибірському таборі.

1989 року кілька чисел «Світу дитини» вийшли у Львові як додаток до самвидавної газети «Шлях перемоги». Через 55 років забуття, у грудні 1993 року, Лідія Лемик відродила часопис, і відтоді «Світик», як його з любов'ю називають діти, почав виходити щомісяця. В основу видавничої концепції часопису було покладено виховання дітей на ідеалах національної гідності, християнської моралі, патріотизму. До його оформлення були залучені відомі львівські художники Зиновія Юськів, Іван Остафійчук, Іван Крислач, Богдан Пікулицький. Серед авторів відродженого видання – Ігор Калинець, Микола Петренко, Богдан Стельмах, Марія Людкевич, Оксана Сенатович. Після смерті Лідії Лемик її справу продовжила донька Роксоляна.

ЛІТЕРАТУРА

«Світ дитини» [Текст] // Енциклопедія українознавства / гол. ред. Володимир Кубійович; Наукове товариство імені Шевченка. – Львів, 1998. – Т. 7. – С. 2725.

* * *

Лукашук Х. «Світ дитини»: історія з продовженням [Електронний ресурс] / Х. Лукашук // Zbruch, 15 січ. 2014. – Режим доступу: <https://zbruc.eu/node/17732>

Олесь ДЯК:
«МОЯ СТИХІЯ – СВІТЛО НА УЗВИШШІ»

Олесь ДЯК (1959)
До 60-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Олесь Дяк народився в селі Радча поблизу Івано-Франківська. Освіту здобув в Івано-Франківському технікумі фізичної культури та Львівському національному університеті ім. І. Франка (українська філологія). Член Національної спілки письменників України, заслужений діяч мистецтв України, бард, лауреат багатьох пісенних конкурсів і фестивалів, зокрема відзначений дипломом 1-го українського фестивалю «Червона рута» (1989), філолог-україніст.

В українському письменстві творчість Олеся Дяка – явище неординарне, свіже, несподіване. Він дебютував поетичною книжечкою з промовистою назвою – «Той, що летить» (1990). Від збірки до збірки триває цей лет – яскраво-неповторний, шляхетно-витончений, поетично-сконденсований. Побачили світ поетичні збірки «Тягар всевидящего ока» (1991), «Воскреси птаха» (1993), «Вибране» (аудіозбірка у формі авторської мелодекламації, 1994), «Ілюзія дива» (1998), «Оковірші» (2000), «Аритмія» (2002), «Шипшинова моя душа» (2003), «Біла любов» (2008), «Роса

первозданна» (2010), «Політ водоспаду» (2012), «Мрія про рівновагу» (2016) та ін.

Високий психологізм творчості робить його поезії знаковими. Кожна – це символ, ключ до відчитання іншого коду. Ліричний герой Дяка – рішучий, впевнений у досягненні мети патріот.

Олесь Дяк є автором та засновником багатьох літературних починань, серед яких проект увічнення пам'яті о. Ярослава Лесіва, освітній проект «Школа», літературний конкурс «Крилатий лев», серія антології патріотичної поезії, видання якої укладається за рішенням журі Всеукраїнської літературної премії ім. Катерини Мандрик-Куйбіди, та ін. Два томи антології – «Допоки надія, допоки мета» і «Свіча під небом грозовим» – вже представлені на суд читачів. Очолює мистецьку агенцію «Свіча Фонд», виступає як виконавець власних пісенних творів у жанрі співаної поезії та популярної музики.

ЛІТЕРАТУРА

Дяк О. Мрія про рівновагу [Текст] : розмова з бардом, письменником Олесем Дяком / вела Олександра Тимчишин // Львів. пошта. – 2015. – 7 берез. – С. 14.

* * *

Антонишин С. Вирощування неба [Текст] / С. Антонишин // Київ. – 2017. – № 1/2. – С. 179-181. – Рец. на кн.: Дяк О. Мрія про рівновагу : поезії / Олесь Дяк. – Львів: Априорі, 2016. – 168 с.

Репіна О. Закони «особистісної оптики» [Текст] : роздуми над книжками Олеся Дяка «Шипшинова моя душа» та «Ілюзія дива» / О. Репіна // Дзвін. – 2018. – № 7. – С. 204-206.

Різник Л. Верліброве серце [Текст] : про творчість поета-барда Олеся Дяка / Левко Різник // Дзвін. – 2007. – № 3. – С. 138-140.

Різник Л. Дяк Олесь (справж. – Дяк Олександр Михайлович) [Текст] / Левко Різник // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2008. – Т. 8. – С. 581.

Фарина І. Шукання квітки поезії. Рефлексії у трьох частинах [Текст] / І. Фарина // Укр. літ. газета. – 2016. – 16 верес. – С. 14. – Рец. на кн.: Дяк О. Мрія про рівновагу: поезії / Олесь Дяк. – Львів: Априорі, 2016. – 168 с.

Якубовська М. Політ триває [Текст] : літературний портрет Олеся Дяка / Марія Якубовська // У дзеркалі слова: есеї про сучасну українську літературу / Марія Якубовська. – Львів, 2005. – С. 714-722.

НАУКОВЕЦЬ І ПИСЬМЕННИК

Василь ГАБОР (1959)
До 60-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Василь Габор народився в селі Олександрівці (раніше – Шандрово) на Закарпатті. Закінчив факультет журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка. Працював у львівських газетах (1987-1990) та історико-краєзнавчому журналі «Літопис Червоної Калини». З 1993 року – науковий працівник, а з 2000 року – заввіділу досліджень іншомовної періодики відділення Науково-дослідного інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника. У 1997 році захистив дисертацію «Закарпатська україномовна преса 20-30-х років ХХ століття у контексті національного відродження краю». Лауреат премії імені родини Куриласів за найкраще інтерв'ю про підпілля Української греко-католицької церкви (1994) та літературної імені Лесі і Петра Ковалевих (2006). Член Асоціації українських письменників.

В. Габор – автор збірки новел «Книга екзотичних снів та реальних подій» (1999, 2003, 2009), один з авторів книги «Четверо за столом: антологія чотирьох приятелів» (2004), історико-бібліографічного дослідження «Українські часописи Ужгорода (1867-

1944)» (2003) та історико-краєзнавчого есе «Моє Шандрово» (2003), есеїв, літературних розвідок та інтерв'ю «Від Джойса до Чубая» (2010), нарису життя і творчості, бібліографії, публікацій «Іван Колос – поет Карпатської України» (2010), перевидання у 2000 році літературно-мистецького самвидавного журналу «Скриня» (1971), укладач біобібліографічного покажчика «Дарія Віконська (1893-1945)» (2007), упорядник відомих концептуальних антологій «Приватна колекція: вибрана українська проза та есеїстика кінця ХХ століття» (2002), «Незнайома. Антологія української «жіночої» прози та есеїстики другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст.» (2005), «„Дванадцятка”». Наймолодша львівська літературна богема 30-х років ХХ ст.: антологія урбаністичної прози» (2006), «Бу-Ба-Бу (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак): вибрані твори: поезія, проза, есеїстика» (2007), «Українські літературні школи та групи 60-90-х рр. ХХ ст.: антологія вибраної поезії та есеїстики» (2009), один з авторів проекту «А3, два, три... дванадцять – лист у пляшці: антологія авторського зарубіжжя» (2010) й ідеї та концепції видання книги Андрія Содомори, Маркіяна Домбровського та Андрія Кіся «Аппо Domini. Року Божого: латинські написи Львова» (2007) та ін. Вважає себе більше науковцем, ніж письменником, і зізнається, що *«стало нецікаво писати оповідання чи новели, строго дотримуючись вимог жанру та вигадуючи нових героїв»*.

Окремі його новели перекладено англійською, німецькою, хорватською, сербською, словацькою, чеською та японською мовами. Як літературознавець вів у 1993 році «Антологію «нової» і «пост-нової хвиль» української прози» на сторінках львівської газети «Просвіта». Підготував дев'ятнадцять зустрічей-інтерв'ю прозаїків нового покоління. У рубриці «Проза нової і найновішої генерацій» журналу «Кур'єр Кривбасу» вміщував твори молодих письменників з передмовами та літературою про авторів. Опублікував тридцять три подачі. Загалом видрукував майже сорок коротких силуеток про прозаїків. Упорядкував спецвипуск «Кур'єра Кривбасу» – антологію «Вісімдесятники» (1997).

Досліджує сучасний літературний процес та історію літератури, написав статті «Українська проза нової літературної хвилі останнього десятиліття: тенденції розвитку та пошуки шляхів Граалю людяності» (2001), «Призабуті сторінки української Джойсіани (за матеріалами львівських періодичних видань 30-х рр. XX ст.)» (2002), про письменників 60-х та 80-х рр. XX ст., зокрема про Ніну Бічую, Андрія Содомору, Василя Левицького та ін., побачили світ його наукові статті та історико-краєзнавчі есеї про княжі міста Белз, Буськ, Тереховлю.

Прозаїк значну частину часу віддає творам побратимів по перу: у львівській літературній агенції «Піраміда» реалізовує видавничий проект «Приватна колекція», в якому представляє творчість письменників літературної генерації 80-х рр. XX ст. Н. Бічуї, Г. Пагутяк, В. Неборака, Р. Іваничука, В. Шевчука, В. Медвідя, Є. Пашковського, Е. Андрієвської, Є. Кононенко, Л. Пономаренко, О. Ульяненка, О. Жовни, О. Денисенка, Ю. Андруховича, К. Москальця, А. Содомори, О. Лишеги, П. Яценка, А. Дністрового, Є. Іваничука, А. Матусяк та майстрів українського перекладу Н. Іваничук, І. Кошелівця, І. Дзюби, М. Федоришина, І. Корунця, А. Титаренко, Є. Поповича, Р. Доценка, Д. Загула та ін. У цих книжках В. Габор є упорядником, автором вступного слова, біобібліографічних відомостей чи приміток.

ЛІТЕРАТУРА

Горнятко-Шумилович А. Василь Габор і моторошна проза [Текст] : («Книга екзотичних снів та реальних подій») / А. Горнятко-Шумилович // Сучасний погляд на літературу. – 2006. – Вип. 10. – С. 251-261.

Романюк М. Габор Василь [Текст] / М. Романюк // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2007. – Т. 7. – С. 6.

19 грудня

«КАМЕНЯР» – ВИДАВНИЦТВО БАГАТОПРОФІЛЬНЕ

*До 80-річчя (1939) з часу заснування
видавництва «КАМЕНЯР»*

Довідка

У 1939 році видавництво засноване як Львівське обласне газетне, від 1945 року – книжково-журнальне, від 1964 року – республіканське видавництво «Каменяр», на яке покладено випуск книг львівських, волинських, рівненських, тернопільських та хмельницьких авторів. Нині Всеукраїнське державне багатoproфільне видавництво видає книги різних авторів, незалежно від їхнього місця проживання.

До червня 1941 року «Каменяр» випустив сім книжок і брошур загальним обсягом 60 видавничих аркушів і тиражем дві тисячі примірників, а також дев'ять чисел журналу «Література і мистецтво» (нині «Дзвін»). Серед перших книжок – «Повість одного життя» Ірини Вільде та «Народження» Степана Тудора (1941). Діяльність видавництва відновлено у січні 1945 року.

У 1948 році вийшов перший «Альманах молодих письменників Львівщини», яким започатковано систематичне видання творів молодих літераторів. З 1964 року у видавництві періодично виходять колективні збірки й збірки творів молодих письменників і публіцистів: «Естафета пісні» (1964), «Пісня і праця» (1974, 1978), «Високий Замок» (1989), «Привітання життя» (з 1994 року).

Серед видань художньої літератури «Каменяра» чільне місце посідають твори І. Франка – повісті, оповідання, казки та поезії, окремими книгами вийшли спогади про письменника, путівники музеями та місцями перебування І. Франка, а також дослідження його

творчості, збірка оригінальних документальних фотографій тощо; видано книгу «Мозаїка» (2001) та «Мозаїка 2» (2009), куди увійшли твори І. Франка, що були під забороною у радянський час, поему «Іван Вишенський» (2007) в оформленні С. Караффи-Корбут.

У видавництві побачили світ перші книги відомих нині літераторів І. Гуцака («Під крилом неба»; 1956), М. Петренка («Дні юності»; 1957), Р. Іваничука («Прут несе кригу»; 1958), Р. Лубківського («Зачудовані олені»; 1965), В. Романюка («Тривожні зірниці»; 1969), Є. Божик («Мій день»; 1973) та ін.

У 1958-1974 рр. видавництво випускало бібліотечку оповідань «На добрий вечір» (наклад 15-25 тисяч примірників; відновлено у 1990 році). «Каменярь» бере участь у виданні художньої літератури всеукраїнської міжвидавничої серії «Шкільна бібліотека», випускає дитячу літературу – народні казки, твори С. Васильченка, Л. Глібова, Н. Забіли, І. Калинця, В. Лучука, О. Сенатович, М. Хоросницької та ін. У 2001 році започатковано «Бібліотеку слов'янської літератури»: вийшли твори І. Котляревського, І. Франка, Б.-І. Антонича, Г. Запольської, Ю. Словацького та ін.; з 2003-го – серію «Спадщина», яка представляє доробок Ю. Липи, Г. Гордасевич, М. Осадчого, В. Яніва, В. Лучука, Ірини Вільде та ін., з 2009-го – серію «Моя Франкіана».

Серед здобутків «Каменяря» – численні публікації творів польських письменників в українських перекладах: А. Міцкевича, Ю. Словацького, М. Конопницької, К. Войтили (Івана Павла II), Ч. Мілоша, Т. Ружевича, В. Шимборської, З. Герберта, С. Лема, Ю. Лободовського, А. Бурси та ін.

У різні періоди видавництво очолювали відомі письменники Тимофій Одудько, Дмитро Цмокаленко, Петро Інгульський, Аркадій Пастушенко. З 1991 року директором «Каменяря» є Дмитро Сапіга.

ЛІТЕРАТУРА

Грицик Т. «Каменярь» [Текст] / Т. Грицик // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2012. – Т. 12. – С. 111-112.

Сапіга Д. «Зарозумілий час, неприготованість і готовність...» [Текст] : розмова з директором видавництва «Каменярь» Дмитром Сапігою / вів Богдан Залізняк // Львів. газета. – 2015. – 30 лип. – С. 11.

ЗМІСТ

Хронологічний перелік дат	3
ПРАВОЗАХИСНИК, ПУБЛІЦИСТ, РЕЛІГІЄЗНАВЕЦЬ <i>М. Маринович. До 70-річчя від дня народження</i>	19
ЗАКОНСПРОВАНА ОРГАНІЗАЦІЯ ІЗ СУВОРОЮ ВІЙСЬКОВОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ <i>До 90-річчя з часу створення ОУН</i>	22
ЛЕГЕНДАРНА ЗВ'ЯЗКОВА <i>Д. Гусяк. До 95-річчя від дня народження</i>	26
ПІД КРИЛОМ УКРАЇНСЬКОГО «СОКОЛА» <i>До 125-річчя з часу створення товариства «СОКІЛ»</i>	28
Петро ПОЛТАВА – ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ <i>До 100-річчя від дня народження</i>	33
Олександра СЕРБЕНСЬКА: «НЕ ДОСТАТНЬО ЗНАТИ, ЩО УКРАЇНСЬКА – СОЛОВ'ІНА» <i>До 90-річчя від дня народження</i>	35
ПЕРША САМВИДАВНА ГАЗЕТА <i>До 30-річчя газети «Поступ»</i>	39
«ГЕЙ, СІЧ ІДЕ, ТРИЛЬОВСЬКИЙ ВЕДЕ!» <i>К. Трильовський. До 155-річчя від дня народження</i>	41
СИМВОЛ СВОБОДИ СЛОВА <i>Г. Гонгадзе. До 50-річчя від дня народження</i>	47
НАРОДЖЕНИЙ ПІД МАКІВКОЮ <i>Г. Дем'ян. До 90-річчя від дня народження</i>	49
ПРОВІДНИЙ ЧАСОПИС ГАЛИЦЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА <i>До 130-річчя журналу «Учитель»</i>	53
Левко ЛУК'ЯНЕНКО: «ТВОРЕЦЬ НА НАШОМУ БОЦІ. МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС» <i>До роковин смерті</i>	54
ФІЗІОЛОГ, ІСТОРИК МЕДИЦИНИ <i>Я. Ганіткевич. До 90-річчя від дня народження</i>	58
«НЕ КИНУ НІКОМУ ЗЛИХ СЛІВ НІ ОДНОГО – ЛАСКАВІСТЮ СЕРЦЯ УСІХ ОБІВ'Ю» <i>Б. Чепурко. До 70-річчя від дня народження</i>	61
КОМАНДУВАЧ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ <i>М. Тарнавський. До 150-річчя від дня народження</i>	64
НАЙДАВНІШИЙ ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ <i>До 100-річчя часопису «Світ дитини»</i>	67
Олесь ДЯК: «МОЯ СТИХІЯ – СВІТЛО НА УЗВИШШІ» <i>До 60-річчя від дня народження</i>	69
НАУКОВЕЦЬ І ПИСЬМЕННИК <i>В. Габор. До 60-річчя від дня народження</i>	71
«КАМЕНЯР» – ВИДАВНИЦТВО БАГАТОПРОФІЛЬНЕ <i>До 80-річчя видавництва «Каменярь»</i>	74